

BUDSJETTNEMNDEN FOR JORDBRUKET

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2015

Beregninger basert på driftsgranskingene

REGNSKAPSTALL FOR 2013

FRAMREGNEDE TALL FOR 2014 OG 2015

AVGITT
JUNI 2015

Innholdsfortegnelse

HOVEDRESULTATER.....	1
1 INNLEDNING.....	3
1.1 Generelt.....	3
1.2 Historisk om utviklingen av referansebruk.....	4
1.3 Referansebrukene og totalkalkylen for jordbruket.....	5
1.4 Årets referansebruksberegninger.....	5
2 PRINSIPPER FOR REFERANSEBRUKSBEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE.....	9
2.1 Bygd på driftsgranskingene.....	9
2.2 Tilskuddsberegning.....	9
2.3 Registrert arbeid og kapital.....	9
2.4 Nærmere om avskrivningsprinsippets betydning.....	10
2.5 Nærmere om investeringstidspunktets betydning.....	11
2.6 Gjeldsandeler.....	13
2.7 Leid arbeid/arbeidsgiveravgift.....	13
3 FRA DRIFTSGRANSKINGSBRUK TIL REFERANSEBRUK.....	15
3.1 Generelt.....	15
3.2 Arbeidsforbruk.....	15
3.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og poteter.....	15
3.4 Avlingsnivået for øvrige vekster.....	16
3.5 Verdiendring på buskap og varelager.....	17
4 VOLUMFRAMREGNING PÅ REFERANSEBRUKENE.....	19
4.1 Beregningsmetode og forutsetninger.....	19
4.2 Skift i volumutviklingen.....	21
4.3 Resultat av volumframregningen på referansebrukene.....	21
5 PRISER PÅ ENKELTE POSTER PÅ REFERANSEBRUKENE.....	25
5.1 Korn.....	25
5.2 Poteter.....	25
5.3 Melkeprisen.....	25
5.4 Kjøtt.....	26
5.5 Ull.....	27
5.6 Annet.....	27
6 TILSKUDD.....	29
6.1 Pristilskudd.....	29
6.1.1 Grunntilskudd.....	29
6.1.2 Distriktstilskudd melk.....	29
6.1.3 Distriktstilskudd kjøtt og egg.....	30
6.1.4 Kvalitetstilskudd storfekjøtt.....	31
6.2 Driftstilskudd per foretak.....	32
6.3 Tilskudd til husdyr.....	32
6.4 Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid.....	34
6.5 Refusjon av avløserutgifter ved sykdom mv.....	34

6.6	Areal- og kulturlandskapstilskudd	35
6.7	Tilskudd til dyr på beite	38
6.8	Bunnfradrag	39
7	FRAMREGNINGSGRUNNLAG	41
7.1	Oversikt	41
7.2	Årgangsindekser	44
7.3	Leid arbeid	45
7.4	Tilskudd	45
8	BEREGNINGSGRUNDLAG	47
8.1	Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	47
8.2	Økologisk melkeproduksjon	66
8.3	Samdrifter i melkeproduksjon	68
8.4	Analyse av kombinerte produksjoner	71
8.5	Sammenligning av resultatene i referansebrukssystemet med resultatene fra normaliserte regnskaper	73

Hovedresultater

Tabellen nedenfor viser det beregnede vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk, inklusive beregnet inntektsverdi av jordbruksfradraget, og det beregnede helårsutslaget av jordbruksoppgjøret 2015 på vederlaget for de enkelte referansebrukene.

Tabell 1 Vederlag til arbeid og egenkapital, inklusive beregnet inntektsverdi av jordbruksfradraget (før skatt). Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2013. Kr per årsverk

	Årsverk	2013	2014	2015 ¹	Fullt utslag av oppgjør ²
1 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Landet	1,958	304 800	336 800	375 900	8 100
2 Korn, 375 dekar korn. Landet	0,417	215 300	213 300	189 100	12 300
3 Sau, 155 vinterfôra sauer. Landet	1,296	213 900	234 000	256 400	5 100
4 Melkeproduksjon geit, 125 årsgeiter. Landet	1,772	280 400	304 400	333 500	4 700
5 Svin og korn, 47 avlssvin + 377 dekar korn. Landet	1,638	199 200	211 800	305 600	23 300
6 Egg og planteprodukter, 6 590 høner + 273 daa korn. Landet	1,479	356 800	315 700	286 600	400
7 Poteter og korn, 142 daa poteter + 423 daa korn. Landet	1,772	420 900	438 000	455 300	21 800
8 Storfeslakt/ammeku, 30 ammekyr. Landet	1,218	235 700	259 100	288 100	10 000
9 Frukt og bær, 49 dekar frukt og bær. Landet	1,761	288 800	292 000	283 300	4 400
10 Fjorfekjøtt og planteprodukter, 126 143 fjorfeslakt. Landet	0,922	694 800	688 000	439 900 ³	-18 600
11 Økologisk melk og storfeslakt, 23 årskyr. Landet	2,049	301 400	317 900	357 700	4 300
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 14 årskyr. Landet	1,637	277 900	303 000	326 400	3 900
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 38 årskyr. Landet	2,241	308 900	348 700	410 000	12 400
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 54 årskyr. Landet	2,436	383 500	432 600	520 300	18 000
15 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Østlandets flatbygder	2,054	327 400	359 700	402 600	9 200
16 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Østlandets andre bygder	1,943	329 200	362 100	403 100	6 800
17 Melk og storfeslakt, 34 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	1,816	300 200	340 100	396 500	14 100
18 Melk og storfeslakt, 21 årskyr. Agder/Rogal., andre bygder	1,812	282 200	313 100	350 100	8 000
19 Melk og storfeslakt, 22 årskyr. Vestlandet	1,879	282 300	311 700	344 800	6 600
20 Melk og storfeslakt, 27 årskyr. Trøndelag	2,118	287 500	319 200	361 800	8 800
21 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Nord-Norge	1,971	325 300	359 500	409 500	8 700
22 Korn, < 400 dekar korn (231 dekar korn). Østlandet	0,332	115 000	111 200	97 700	9 100
23 Korn, de 20 største kornbrukene, 815 daa korn. Østlandet	0,680	360 900	363 900	344 700	15 700
24 Korn og svin, 329 dekar korn + 26 avlssvin. Trøndelag	0,996	300 400	309 700	365 700	20 600
25 Sau, 130 vinterfôra sauer. Vestlandet	1,378	164 700	181 200	194 100	4 000
26 Sau, 158 vinterfôra sauer. Nord-Norge	1,195	282 700	305 400	331 500	6 100
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 270 v.fôra sauer. Landet	1,792	268 200	283 100	337 000	6 700
28 Samdrift melkeproduksjon, 45 årskyr. Landet	2,652	369 000	411 500	479 900	12 100

1) Før utslaget av jordbruksoppgjøret 2015 er regnet inn i resultatene for året 2015

2) Fullt utslag for kalenderåret 2016 (helårsvirkning av oppgjøret) med oppgjørets forutsetninger for pris- og kostnadsvekst i 2016 (jf. tabell 7.1)

3) Verdien av inntektsposten «Fjorfekjøtt» og av kostnadspostene «Kraftfôr», «Annet innkjøpt fôr» og «Innkjøp av dyr» er i årets beregninger redusert med 14 prosent ut over den ordinære framregningen i budsjettåret 2015 på referansebruk 10

1 Innledning

1.1 Generelt

Referansebruksberegningene er beregninger på bruksnivå for ulike produksjoner, bruksstørrelser og områder. Hensikten med beregningene er blant annet å vise inntektsutviklingen og å beregne virkninger av endringer som følge av jordbruksoppjørene. Referansebruksberegningene er en del av grunnlagsmaterialet til jordbruksforhandlingene.

Fra og med 2001 bygger beregningene på driftsgranskingene med registrerte tall. Materialet er først gruppert etter produksjoner. Deretter er det oppdelt etter distrikt og struktur. Referansebrukene er ikke direkte sammenlignbare med referansebruksberegninger gjort tidligere enn 2001. Sammenligning mellom referansebruksberegninger med ulikt utgivelsesår må også frarådes, først og fremst fordi det er utskifting av deltakerbruk bak referansebruk og dernest fordi det enkelte år er endret på utvalgskriteriene og nummerering for noen referansebruk.

Om bakgrunnen for omleggingen fra 2001 siterer vi fra St.meld. nr. 19 (1999–2000) «Om norsk landbruk og matproduksjon» der det står følgende:

«Referansebrukssystemet erstattet etter St.prp. nr. 8 (1992–1993) det tidligere modellbrukssystemet. Referansebrukene gir grunnlag for å vurdere effektene av virkemiddelbruken innenfor jordbruket for ulike bruksgrupper, distrikter og produksjoner. Til tross for de forenklingene dette medførte, benyttes det i dag betydelige ressurser på å omarbeide deler av og supplere driftsgranskingsmaterialet. Det er også betydelig usikkerhet knyttet til normeringen av arbeid og kapital som skjer ved utarbeidelsen av referansebrukene i dag. For å forenkle systemet ytterligere og i større grad å analysere forskjeller i inntektene innenfor og mellom produksjoner og regioner, foreslås det at man nytter grupper av bruk i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte uten normering av arbeid og kapital. En viktig forbedring med en slik omlegging vil være at man sikrer et større datatilfang bak tallmaterialet.»

Det er etter dette nyttet grupper av jordbruksbedrifter i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte, uten normering av arbeid eller kapital.

Det er grunn til å understreke at referansebrukene ikke representerer hele jordbruket. Mange jordbruksbedrifter kan ha en produksjon som er dekket av referansebruksberegningene, men de vil likevel ikke kjenne seg igjen i referansebruksberegningene fordi en selv for eksempel har et annet produksjonsomfang, et annet investeringsomfang eller et annet investeringsår enn det gjennomsnittet et referansebruk viser.

Budsjettnemnda gjorde i 2011 nærmere vurderinger av situasjonen for store melkeproduksjonsbruk som har investert i nyere tid. Referansebrukene 12, 13 og 14 ble gitt nye utvalgskriterier. Dette førte til at både referansebruk 13 og 14 fikk økt årskuttall i forhold til tidligere års beregninger. Samdrifter ble tatt inn som et nytt referansebruk 28.

Til fjorårets beregninger hadde Budsjettnemnda en gjennomgang av referansebrukene med korn med hensyn til representativitet og størrelse. Nemnda vurderte både ulike alternative utvalgskriterier for og eventuelle endringer i antallet

av referansebrukene med korn. Datagrunnlaget (driftsgranskingsmaterialet) gir imidlertid begrensninger for hva som er mulig. Nemnda vedtok å beholde referansebrukene 2 og 22 uendret, og å endre utvalgskriteriene for referansebruk 23 til å omfatte de 20 største kornbrukene på Østlandet.

I underkapittel 8.4 ble det i fjor tatt inn en liten vurdering av tre referansebruk med kombinerte produksjoner, for å belyse hvilken betydning hver produksjonsgren har.

I årets beregninger er referansebruksinndelingen og rekkefølgen på referansebrukene uendret i forhold til fjorårets beregninger. Årets referansebruk er beskrevet i underkapittel 1.4.

Detaljerte beregninger for de enkelte referansebruk er ikke gjengitt i denne publikasjonen. En har valgt å presentere bare noen få sentrale resultatmål. For spesielt interesserte vil mer detaljerte beregningsresultater bli å finne på NILFs internetsider. Tallene for 2015 viser budsjetterte tall før jordbruksforhandlingene, dersom annet ikke er sagt. I tabell 8.14 er vist fullt utslag (helårsvirkning) av jordbruksoppgjøret i 2015.

1.2 Historisk om utviklingen av referansebruk

Som følge av Stortingets vedtak den 1. desember 1975 «Om inntektsopptrappingen i landbruket», ble det et utvidet behov for å kunne sammenligne inntektsnivået i landbruket med inntektsnivået i industrien. Fra før av hadde en total kalkylen for jordbruket, som viser det totale inntekts- og kostnadsnivået i næringen. Men behovet ble nå utvidet til å gjelde de forskjellige produksjoner, bruksstørrelser og distrikter. Problemene omkring registreringen av inntektsnivået i landbruket ble tatt opp i St.meld. nr. 14 (1976–77) «Om landbrukspolitikken» og i St.meld. nr. 80 (1978–79) «Om inntekt og levekår i landbruket».

En av de viktigste oppgavene Budsjettnemnda ble pålagt i de nevnte Stortingsdokumentene, var å utforme et sett av modellbruk og beregne årsverksinntekten på disse i samsvar med de retningslinjer som ble gitt i dokumentene. Videre å beregne et sammenveid gjennomsnitt av årsverksinntekten i modellbrukssystemet på grunnlag av en sammenveingsmodell med beregnede vektall for den enkelte modell.

Formålet med modellbrukene var å ha et måleinstrument som viste inntektene i jordbruket i forskjellige produksjoner, bruksstørrelser og distrikter, og som kunne brukes til å sammenligne gjennomsnittlig inntektsnivå med gitte normer for effektivitet i jordbruk og industri.

Navnebyttet til referansebruksberegningene fra 1993 markerer et skille i bruken av materialet. Det var en tilpassing av de tidligere modellbruksberegningene etter de retningslinjer som St.prp. nr. 8 (1992–1993) satte. Sammenveid modellbruksinntekt blir ikke lenger nytt til sammenligning av inntektsnivå og -utvikling i jordbruket med andre grupper, og ble derfor tatt ut av referansebruksberegningene. Likeledes ble kalkylemodellene, som var med i modellbrukssystemet først og fremst for beregning av sammenveid inntekt, tatt ut.

Grunnlaget for referansebrukene i perioden 1993–2000 var som for de tidligere modellene, et utvalg av bruk fra regnskapsundersøkelsene ved NILF. Bakgrunns materialet for hvert referansebruk var 15–25 utvalgte driftsgranskingsbruk i driftsgranskingsmaterialet sammenfattet i basismodeller. Budsjettnemnda justerte

basismodellene etter prinsipper som var trukket opp for utarbeidelse av referansebrukene, og regnet fram materialet til det år forhandlingene fant sted.

Referansebrukene fra 1993 til 2000 nyttet i større grad enn modellbrukene, registrerte tall direkte uten normering eller annen justering. Men det ble fremdeles gjort enkelte justeringer i forhold til basismaterialet og fortsatt ble både arbeidsforbruket og kapitalen normert i beregningene.

Fra 2001 ble det i realiteten gjort et større brudd i referansebruksberegningene enn i 1993 selv om navnet denne gangen ikke ble endret. Referansebrukene ble lagt om i tråd med St.meld. nr. 19 (1999–2000). Det innebærer at man nytter grupper av jordbruksbedrifter i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte uten normering av arbeid eller kapital. Ingen referansebruk er direkte sammenlignbare med referansebrukene en hadde fram til og med 2000.

1.3 Referansebrukene og totalkalkylen for jordbruket

Både på referansebrukene og i totalkalkylen for jordbruket er beregningene gjort ved den faktiske markedssituasjonen. Totalkalkylen omfatter hele jordbruket, mens referansebrukene dekker et utvalg av produksjoner, bruksstørrelser og geografiske områder. Inntektsutviklingen målt ved referansebrukene kan ikke uten videre sammenlignes med materialet i totalkalkylens normaliserte regnskaper. Blant annet er referansebrukene volumfaste og fanger dermed ikke opp produsentenes tilpasninger i framregningsperioden, og heller ikke den del av produktivitetutviklingen som skyldes endringer i bruks- og besetningsstørrelser og endringer i bruksstrukturen (strukturutviklingen) ellers. Det er gjort egne volumframregninger for å ta hensyn til volumtilpasninger som i praksis vil skje i framregningsperioden (se kapittel 4). I totalkalkylens normaliserte regnskaper kommer alle effekter av produktivets- og strukturutviklingen til uttrykk. I totalkalkylen inntektsføres også en del statstilskuddsposter som ikke gir inntektsvirkning på referansebrukene. For nærmere omtale av årsaker til forskjeller mellom referansebruksberegningene og totalkalkylens normaliserte regnskaper viser en til underkapittel 8.5.

1.4 Årets referansebruksberegninger

Beregningene omfatter 28 referansebruk presentert i de to tabellene 1.1 og 1.2 nedenfor.

Til fjorårets beregninger hadde Budsjettnemnda en gjennomgang av referansebrukene med korn med hensyn til representativitet og størrelse. Nemnda vurderte både ulike alternative utvalgsriterier for og eventuelle endringer i antallet av referansebrukene med korn. Datagrunnlaget (driftsgranskingsmaterialet) gir imidlertid begrensninger for hva som er mulig. Nemnda vedtok å beholde referansebrukene 2 og 22 uendret, og å endre utvalgsriteriene for referansebruk 23 til å omfatte de 20 største kornbrukene på Østlandet.

I 2011 ble det tatt inn ett nytt referansebruk, referansebruk 28 «Samdrift melkeproduksjon». Dette referansebruket er gruppen av de rene melkesamdriftene i driftsgranskingsmaterialet. I 2007 ble det tatt inn et kapittel med noen resultater fra en analyse av driftsøkonomien i samdrifter i norsk melkeproduksjon som i sin helhet bygget på NILF-notat 2007-3 «Samdrifter i melkeproduksjon 2005». Selv om det nå

er tatt inn et eget referansebruk med melkesamdriftene, er det nevnte kapitlet beholdt og oppdatert med resultater fra «Driftsgranskingar i jord- og skogbruk. Rekneskapsresultat 2012», NILF 2013.

Det ble i 2011 også gjort endringer i utvalgskriteriene for referansebrukene 12–14. Referansebruk 12 og 13 består nå henholdsvis av de 1/3 minste og de 1/3 største melkebrukene i driftsgranskingsmaterialet. Referansebruk 14 består nå av de 25 største melkebrukene i driftsgranskingsmaterialet.

I 2007 ble det tatt inn to nye referansebruk, referansebruk 10 «Fjørfekjøtt og planteprodukter» og referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt». Kapitlet med en kort beskrivelse av gruppen av Debio-godkjente bruk med økologisk melkeproduksjon, er likevel beholdt.

Budsjettnemnda har valgt en gruppering i referansebruk med hovedinndeling etter produksjoner (tabell 1.1) og en videre inndeling etter geografi, struktur og driftsmåte av de tre driftsformene som har flest deltakerbruk i driftsgranskingene (tabell 1.2).

Referansebruksinndelingen og rekkefølgen på referansebrukene er uendret i forhold til fjorårets beregninger.

Tabell 1.1 Oversikt over referansebrukene. Produksjoner

Ref.bruk			Antall bruk
nr.	Produksjon og omfang	Område	i 2013
1	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Landet	313
2	Korn. 375 dekar korn	Landet	91
3	Sau. 155 vinterfôra sauer	Landet	112
4	Melkeproduksjon geit. 125 årsgeiter	Landet	18
5	Svin og korn. 47 avlssvin + 377 dekar korn	Landet	33
6	Egg og planteprodukter. 6 590 høner + 273 dekar korn	Landet	18
7	Poteter og korn. 142 dekar poteter + 423 dekar korn	Landet	15
8	Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr	Landet	54
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	26
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 126 143 fjørfe-slakt	Landet	14

Tabell 1.2 Oversikt over referansebrukene. Region, struktur og driftsmåte

Ref.bruk			Antall bruk i 2013
nr.	Produksjon og omfang	Område	
11	Økologisk melk og storfeslakt. 23 årskyr	Landet	27
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 14 årskyr	Landet	105
13	Melk (de 1/3 største brukene). 38 årskyr	Landet	105
14	Melk (de 25 største brukene). 54 årskyr	Landet	25
15	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Østlandets flatbygder	24
16	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Østlandets andre bygder	46
17	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rogaland, Jæren	23
18	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Agder og Rog. andre bygder	29
19	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Vestlandet	65
20	Melk og storfeslakt. 27 årskyr	Trøndelag	64
21	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Nord-Norge	62
22	Korn. < 400 dekar korn (231 dekar korn)	Østlandet	54
23	Korn (de 20 største brukene). 815 daa korn	Østlandet	20
24	Korn og korn/svin. 329 dekar + 26 avlssvin	Trøndelag	27
25	Sau. 130 vinterfôra sauer	Vestlandet	25
26	Sau. 158 vinterfôra sauer	Nord-Norge	21
27	Sau (de 25 største brukene). 270 v.f. sauer	Landet	25
28	Samdrift melkeproduksjon. 45 årskyr	Landet	31

Årets beregninger er basert på regnskapsmateriale fra 2013. Basisåret i beregningene er 2013, og disse tallene er som regel regnet fram til 2014 etter registrert prisutvikling i total kalkylen for tilsvarende poster. Framregningen til 2015 er tilsvarende basert på budsjetterte priser i total kalkylen. Alle mengder er holdt konstante i framregningsperioden og uttrykker dermed utviklingen for produsenter med uendret produksjonsomfang i framregningsperioden. Framregning er også gjort for å ha et oppdatert grunnlag for å beregne utslag når volumframregninger fra regnskapsåret 2013 er inkludert.

For å få et mest mulig stabilt materiale, har det vært et mål at referansebrukene bygger på mange faktiske bruk. For å få flere viktige produksjoner representert, har en akseptert at enkelte referansebruk tas med selv om de bygger på relativt få driftsgranskingsbruk.

Referansebruksinndelingen er naturligvis preget av hva som er mulig ut fra grunnlagsmaterialet. Ved inndelingen er det lagt mest vekt på produksjoner (tabell 1.1). Geografi er prioritert framfor struktur ved den videre inndelingen av produksjoner i referansebruk (tabell 1.2).

Ut over de produksjonene som er nevnt i tabellene ovenfor, kan referansebrukene ha tilleggsproduksjoner med et relativt mindre omfang. Slike tilleggsproduksjoner kan iblant være en del av forklaringen på utslaget som framkommer på resultatmålet.

Et vedlegg med detaljerte beregninger for de enkelte referansebruk er ikke lagt ved i denne publikasjonen, men er å finne på internettadressen:

http://www.nilf.no/budsjettmemnda_for_jordbruket/grunnlagsmateriale_til_jordbruksforhandlingene_1

2 Prinsipper for referansebruksberegninger basert på driftsgranskingene

2.1 Bygd på driftsgranskingene

Hovedformålet med driftsgranskingene er å presentere årlige resultater og den mer langsiktige utviklingen for økonomien på gardsbruk der inntekten fra jordbruket har et vesentlig omfang. Undersøkelsen er gjort med grunnlag i skatteregnskap og tilleggsopplysninger om areal, avlinger og arbeidsinnsats. Skatteregnskapene er innhentet fra om lag 900 jordbruksbedrifter som er spredt rundt i hele landet. Skatteregnskapene blir omarbeidet til driftsregnskap. Det er data fra driftsregnskapene som går inn i driftsgranskingene. Driftsgranskingene omfatter i hovedsak familiebruk med en arbeidsinnsats i jordbruket på ett årsverk eller mer.

Budsjettnemnda har lagt vekt på å benytte driftsgranskingsresultatene direkte så langt som mulig, men har likevel funnet det hensiktsmessig å normalisere kornavlinger og potetavlinger når arealet har et visst omfang (se underkapittel 3.3).

2.2 Tilskuddsberegning

Når en regner gjennomsnittlige tilskudd for grupper av jordbruksbedrifter i driftsgranskingene, vil ingen av driftsgranskingsbrukene som inngår, faktisk ha hatt disse gjennomsnittstilskuddene.

For framregningen er hvert referansebruk plassert i bestemte soner, og regnet fram med satsendringene som gjelder den valgte geografiske soneplasseringen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolute endringen.

Framregningen av tilskuddene reflekterer de regnskapsresultatene en vil forvente å få i de to framregningsårene.

2.3 Registrert arbeid og kapital

Driftsgranskingene viser registrerte størrelser for arbeid og kapital. Kapitalgodtgjøringen i driftsgranskingene er annerledes enn i totalkalkylen.

I driftsgranskingene er kapitalen verdsatt og avskrivningene kalkulert ut fra prinsippet om historisk kostnad. Dette samsvarer med hovedprinsippet i norsk regnskapslovgivning og praksis, og brukes også i skatteregnskap og finansregnskap. Kostnaden på anskaffelsestidspunktet aktiveres i driftsregnskapet med registrerte nominelle kroner og utgjør avskrivningsgrunnlaget. Det betyr at balansen ikke justeres for endringene som ellers skjer i pengeverdiene over tid. Spesielt i perioder med høy inflasjon, og spesielt for eiendeler med lang levetid, vil en med historisk kost få relativt lave verdifastsettelse i balansen. I driftsgranskingene brukes det lineær avskrivning over den enkelte eiendels forventede levetid. Det regnes med en

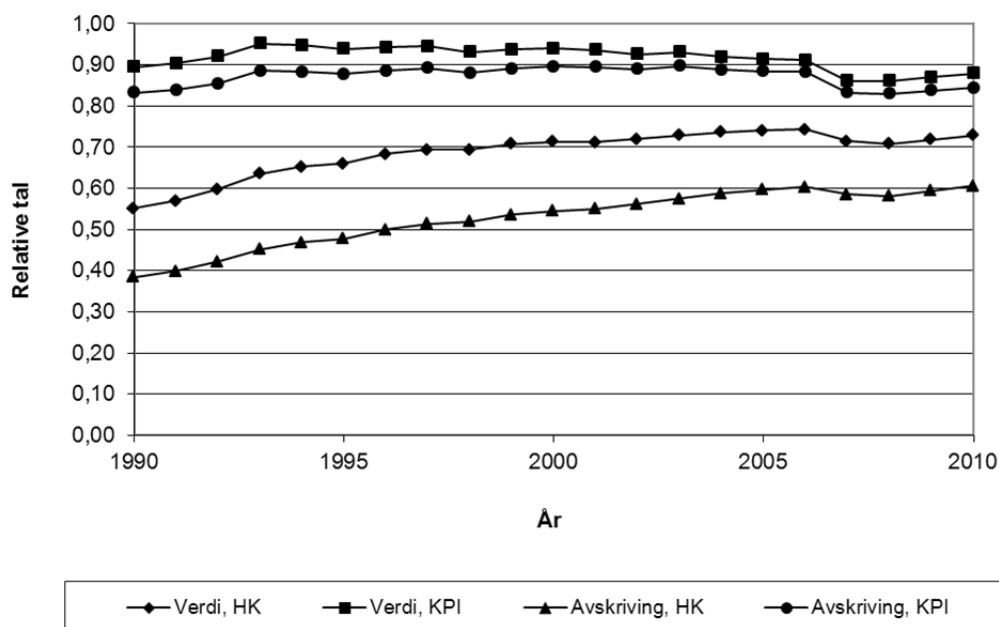
forventet levetid på 15 år for maskiner og biler, 20 år for grøfter og faste vanningsanlegg og 30 år for driftsbygninger.

Totalkalkylen for jordbruket er basert på en prisnivåjustert modell for verdsetting av kapital. Kapitalslitet (avskrivningene) blir da beregnet etter saldo prinsippet og med prisjustering i henhold til konsumprisindeksen.

Avskrivningene i referansebruksberegningene må forventes å bli lavere enn om en la samme prinsipp som i totalkalkylen til grunn. Rentekostnaden i referansebruksberegningene må forventes å bli høyere enn om en la samme prinsipp som i totalkalkylen til grunn.

2.4 Nærmere om avskrivningsprinsippets betydning

I figur 2.1 er illustrert betydningen av tre vanlige verdsettingsprinsipper.

Figur 2.1 Avskrivninger og bokført verdi for bygninger etter historisk kost (HK) og KPI-justering sammenlignet med gjenanskaffelsesverdi

Det er forutsatt jevne investeringer. Gjenanskaffelsesverdi, som er nasjonalregnskapets prinsipp, er satt til 1,00. I totalkalkylen prisnivåjusteres kapitalen med prisutviklingen (konsumprisindeksen). For bygninger gir det verdier og avskrivninger på omtrent 90 prosent av det en ville fått med gjenanskaffelsesprinsippet. I skatteregnskap, driftsgranskingene og på referansebrukene verdsettes eiendeler til historisk kostnad. For bygninger som har lang levetid betyr historisk kost at regnskapsverdiene bare blir 60–70 prosent av gjenanskaffelsesverdien, mens avskrivningene kan bli halvparten av de to andre prinsippene. Utslagene blir forsterket om investeringene ikke er jevne, men gjennomgående er av eldre dato.

Valg av avskrivingsprinsipp har også betydning for hvordan kapitalen godtgjøres. På referansebrukene (som i skatteregnskapet) regner en med nominelle rentekostnader. I totalkalkylen, der en prisnivåjusterer kapitalen hvert år, er det realrenten på lånt kapital som kostnadsføres. Når kapitalslitet er regnet i årets pengeverdi, oppstår det en prisstigningseffekt på den lånte delen av kapitalen. Denne «effekt av finansiering» inntektsføres for å finne realrenten.

2.5 Nærmere om investeringstidspunktets betydning

Når investeringene ikke er jevne, det er prisstigning og avskrivningene beregnes etter historisk investeringskostnad, har investeringstidspunktet stor betydning for tolkningen av regnskapsmessig resultat. Når det brukes lineære avskrivninger, som i driftsgranskingene og referansebrukene, kostnadsføres det samme beløpet hvert år i avskrivningsperioden. For bygninger avskrives investeringene med like beløp årlig i 30 år. På grunn av prisstigning vil referansebruk med stor forskjell i gjennomsnittlig investeringstidspunkt, kunne gi relativt store forskjeller i regnskapsførte avskrivninger for den samme bygningen. Denne forskjellen vil være større dersom avskrivninger føres etter saldoprinsippet.

Dette kan illustreres med et eksempel. En jordbruksbedrift bygger en driftsbygning med inventar til 5 mill. kr i år 2000. En annen bedrift bygger eksakt samme bygning ti år senere. I følge prisindeksen vil byggekostnaden ha økt med 47,7 prosent. Regnskapsført avskrivning (kostnad) i 2010 vil være nesten 80 000 kr høyere for foretaket med den nyeste, men identiske, driftsbygningen hvis det føres lineær avskrivning. Dersom avskrivningen gjøres etter saldoprinsippet, og veid gjennomsnittlig avskrivingsrate for bygning og inventar er 6 prosent, blir forskjellen om lag 145 000 kr.

Tabell 2.1 Illustrasjon av forskjell i regnskapsført avskrivning i år 2010 for to identiske bygninger, bygd i henholdsvis år 2000 og år 2010. Kr per foretak

	Bygd i år 2000	Bygd i år 2010	Differanse
Lineær avskrivning i år 2010	166 700	246 200	-79 500
Saldoavskrivning i år 2010	161 600	307 200	-145 600

Problemstillingen som er illustrert ovenfor, er generell for alle referansebrukene. Det betyr imidlertid mest i produksjoner der mange investeringer er gjort for forholdsvis lang tid tilbake. På referansebrukene kan dette illustreres for melkeproduksjon der materialet er stort nok til å inndelegne foretakene etter størrelse. I tabell 2.2 er derfor noen melkeproduksjonsbruk med ulik størrelse sammenlignet.

Inndeling etter størrelse vil med stor sannsynlighet samtidig innebære en systematisk sortering av investeringstidspunkt. Referansebruk nr. 12 med 14 årskyr har trolig eldre driftsbygning enn referansebruk nr. 14 med 54 årskyr. For å sammenligne reelle forskjeller i enhetskostnader burde investeringstidspunktet vært likt. Det foreligger ikke data som viser gjennomsnittlig investeringstidspunkt for de ulike referansebrukene. Investeringstidspunktet har stor betydning for å vurdere kostnaden per årsku ved ulikt driftsomfang. Ulike innslag av leasing, som gir stor skjevfordeling av regnskapsført kostnad ved kapitalutstyret over dets levetid, kan også bidra til variasjon.

Samtidig er det sannsynlig at bruk med hovedinvesteringen langt tilbake i tid, vil ha noe mindre rasjonelle driftsopplegg, slik at investeringstidspunktet også har betydning for registrert arbeidsforbruk. Tabell 2.2 viser vesentlig større fall i antall arbeidstimer per årsku enn i regnskapsførte kostnader. Investeringstidspunktets betydning for resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk» er derfor mindre enn om regnskapsførte avskrivninger per årsku og timer per årsku vurderes hver for seg.

Tabell 2.2 Regnskapsførte kostnader, arbeidsforbruk og driftsresultat for noen referansebruk med melk med forskjellig driftsomfang. Regnskapsåret 2013

	Referansebruksnummer			
	12	1	13	14
Antall årskyr	14	25	38	54
Sum avskrivninger, kr	87 920	169 505	281 056	416 910
Sum kostnader, kr	714 265	1 295 436	1 993 283	2 674 461
Sum arbeidstimer	3021	3612	4135	4494
Avskrivninger, kr per årsku	6 280	6 890	7 338	7 735
Sum kostnader, kr per årsku	51 019	52 660	52 044	49 619
Kostnader inkl. fam. arbeid og rentekrav på innsatt kapital, kr per årsku	84 188	76 331	70 402	65 193
Sum arbeidstimer per årsku	216	147	108	83
Vederlag til arbeid og egenkapital, kr	407 954	537 481	622 221	857 657
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk, kr	249 148	274 544	277 629	352 109

Flere undersøkelser viser fallende kostnader per bås plass med økende driftsomfang. Avskrivninger per årsku i tabell 2.2 illustrerer forskjeller i investeringstidspunkt mellom referansebrukene.

Kostnader inkludert verdsetting av familiens arbeid til 173 kr per time og verdsetting av innsatt kapital i jordbruket til 3 prosent rente, er også vist per årsku. Referansebruket med 14 årskyr har da en total kostnad per årsku som er 29 prosent høyere enn referansebruket med 54 årskyr.

2.6 Gjeldsandeler

Jordbrukets andel av gjeldsrenter og kår er beregnet ut fra brukets totale kostnader til gjeldsrenter og kår, etter samme forhold som jordbrukets andel av brukets totale eiendeler. I totale eiendeler inngår eiendeler knyttet til andre næringer enn jordbruk og private eiendeler. En har da regnet eiendeler som gjennomsnittet av inngående balanse og utgående balanse i regnskapsåret. Det er driftsgranskingenes registrerte tall basert på historisk kost som er lagt til grunn både for eiendeler i jordbruket og for eiendeler totalt.

2.7 Leid arbeid/arbeidsgiveravgift

I referansebruksberegningene er sosiale avgifter (arbeidsgiveravgift) en del av posten «leid arbeid». Denne posten er spesifisert under kostnader, men legges til igjen før utregning av resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk». Ved vurdering av vederlaget er altså leid arbeid og arbeidsgiveravgift behandlet etter samme prinsipp som i totalkalkylen, slik at det ikke skilles mellom leid arbeid og familiens arbeid ved beregning av inntektsnivået.

3 Fra driftsgranskingsbruk til referansebruk

3.1 Generelt

Alle referansebrukene framkommer i utgangspunktet som uveide gjennomsnitt av de driftsgranskingsbrukene som er tatt med i det aktuelle referansebruket. Referansebruksberegningene begrenser seg til jordbruksdelen av driftsgranskingene, det vil si at andre næringer og privatøkonomi ikke er behandlet.

Driftsgranskingene har, med unntak for arbeidstimer, ikke mengdeopplysninger på kostnadssiden. Oppsplittingen er på noen områder også mindre spesifisert enn på 1990-tallet, bl.a. ved at kraftfôr er samlet på en post.

3.2 Arbeidsforbruk

Antall årsverk på hvert referansebruk er beregnet ut fra uveide gjennomsnittlige registrerte arbeidsforbruk på de driftsgranskingsbrukene som inngår. Det regnes 1 845 timer i et årsverk.

3.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og poteter

Avlingsnivået for korn og poteter slår mer direkte ut på inntekten enn det avlingsnivået for fôrvekstene vanligvis gjør. Korn og poteter vil også normalt være utsatt for større avlingsvariasjon fra år til år enn grovfôrvekstene. Kornavlingene på referansebrukene er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene. Også potetavlingen på referansebrukene 7 og 10 er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene.

Tabell 3.1 Beregnet normalårsavling for poteter på referansebruk 7 og 10 i 2013.
Kg/daa

Referansebruk nr.	Område	2013
7	Landet	2 444
10	Landet	2 007

I tabell 3.2 er de beregnede normalårsavlingene for korn for 2013 stilt opp. Avlingene er ikke normalisert når arealet for det enkelte kornslag er mindre enn 5 dekar, og avlingene er bare normalisert for kornslagene bygg, havre og hvete. Enkelte referansebruk som har litt mer enn 5 dekar ett eller få år i 10-årsperioden 2004–2013, er ikke normalisert.

Kornavlingene på referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt» er ikke normalisert. Dette referansebruket har delvis hatt svært lave beregnede avlingstall flere år i 10-årsperioden og i enkelte år mangler det salgsavling for kornarealer.

Årsaken kan i begge tilfeller være at kornavling fra disse arealene er brukt til eget fôr. Det kan bli feil å normalisere opp eller ned solgt kornavling samtidig som referansebruket kan ha brukt en del av avlingen for å redusere kostnadene til innkjøpt fôr.

Kornavlingene på referansebruk 28 «Samdrift melkeproduksjon», som var nytt i 2011, er normalisert med gjennomsnittet av forholdstallene for de av referansebrukene 1–10 med beregnet normalårsavling for det aktuelle kornslaget. Dette har blitt gjort også i de fire foregående års beregninger. Årsaken er at referansebruk 28 ikke har lange nok egne avlingsserier.

Tabell 3.2 Beregnet normalårsavling per daa for korn i 2013 på de enkelte referansebruk. Kg korn med 15 prosent vann

Ref. Bruk	Bygg	Havre	Hvete
	2013	2013	2013
1	320		
2	407	412	449
5	383	427	479
6	370	378	400
7	471	402	493
8	345		
10	455	364	428
13	310		
14	387		
15	308		347
19	226		
20	380		
22	397	400	433
23	441	439	461
24	388	319	
28	286		

3.4 Avlingsnivået for øvrige vekster

For øvrige vekster benyttes de registrerte avlingstallene i driftsgranskingene direkte.

Oljevekster og frukt er vekster med stor avlingsvariasjon mellom år. Det er ikke registrert avling eller pris i driftsgranskingene, og det er dermed ikke noe grunnlag for å normalisere disse avlingene på referansebrukene.

Spesielt for referansebruk 9 der frukt utgjør en vesentlig del av produksjonsinntekten, betyr regnskapsårets avlingsnivå mye.

For fruktdyrkerne var året 2013 noe varierende. Epleavlingene lå 15 prosent under middel for siste tiåret, for pærer lå avlingene 41 prosent under tiårsmiddelet. Moreller lå på middelet for siste tiåret, mens plommer lå 16 prosent over. Epleavlingene lå på 857 kg per dekar i snitt. Pæreavlingene lå på 324 kg per dekar, plommer på 493 kg per dekar og moreller på 407 kg per dekar. Året 2013 var et godt år for steinfrukt og svakt for kjernefrukt avlingsmessig.

Framregningen av frukt skjer på grunnlag av verdiposten for sum frukt i normaliserte regnskaper.

3.5 Verdiendring på buskap og varelager

Mengdeøkning på buskap og varelager føres i prinsippet som inntekt, men på grunn av at en holder alle mengder på referansebrukene konstant i framregningsperioden, får en ikke inn mengdeendringer i status. Eventuelle mengdeendringer i basisåret tas derfor ut som salg også i framregningsperioden med samme kvantum som i basisåret.

Det regnes ikke rente på varelager.

4 Volumframregning på referansebrukene

4.1 Beregningsmetode og forutsetninger

Siden volumet av alle faktorer låses fast i framregningsperioden, det vil si 2014 og 2015, er det gjort separate volumframregninger fra regnskapsåret 2013.

Det er beregnet trender på den historiske volumutviklingen og regnet med at den historiske utviklingen vil videreføres. En har tatt med effekten av endringer i driftsomfang/bruksstørrelse som skjer over tid ved å regne trender på volumutvikling i inntekter, kostnader (utenom arbeidskraft og avskrivninger) og arbeidsforbruk. I inntekter inngår volumet av tilskudd. Volumtrenden for direkte tilskudd vil blant annet reflektere at brukene endrer størrelse over tid.

Det er regnet lineære trender over 8 år med vanlig minste kvadraters metode. Stigningstallet fra trendberegningen for inntekter og kostnader hver for seg vil direkte vise den trendmessige årlige volumendringen regnet i et bestemt års priser.

For å unngå at ekstreme avlingsår skal gi store endringer i beregningsresultatene fra ett år til det neste ved beregningen av planteproduksjonsinntektene for driftsformene korn og korn/svin, legges stigningskoeffisienten for avling hentet fra beregningen av normalårsavling, til grunn. Beregningen av normalårsavlingen er gjort på 12 års glidende gjennomsnitt av avling i kg per dekar for landet. Værforholdene i enkeltår sier lite om den langsiktige volumutviklingen i kornproduksjonen. Med en lengre serie begrenses utslaget av spesielt gode eller dårlige avlingsår.

For arbeidsforbruket beregnes det trend på arbeidsforbruket regnet i timer. Det økonomiske utslaget av arbeidsforbrukstrenden beregnes i forhold til nivået på vederlag til arbeid og egenkapital på det enkelte referansebruk.

I tabell 4.1 er det vist hvilket detaljeringsnivå (aggregeringsnivå) og hvilken prisindeks som er bruk ved omregning til volumtall i forbindelse med trendberegningene.

Tabell 4.1 Oversikt over detaljeringsnivå og hvilken prisindeks som er brukt ved omregning til volumtall i forbindelse med trendberegningene

	Prisindeks for omregning til volumtall
Sum inntekter planteproduksjon – på referansebruk med driftsform korn og korn/svin	Stigningskoeffisient fra NILFs Normalårsavlingsberegninger
Sum inntekter planteproduksjon – på øvrige referansebruk	Korn
Sum inntekter husdyrproduksjon – på referansebruk med melk og storfeslakt	Sammenveid indeks for melk og storfekjøtt inklusive grunntilskudd
Sum inntekter husdyrproduksjon – på referansebruk med korn	Sum husdyrprodukt
Sum inntekter husdyrproduksjon – på referansebruk med sau	Sammenveid indeks for sau- og lammekjøtt inklusive grunntilskudd og ull
Sum inntekter husdyrproduksjon – på referansebruk med korn/svin	Sum gris
Tilskudd – på referansebruk med driftsform korn	Benytter arealtrenden
Tilskudd – på øvrige referansebruk	Sum direkte tilskudd
Sum variable og faste kostnader – på referansebruk med driftsform korn	Sammenveid indeks handelsgjødsel/kalk (20 %), andre kostnader ved planteproduksjon (60 %) og vedlikehold (20 %)
Sum variable og faste kostnader – på referansebruk med driftsform korn/svin	Sammenveid indeks kraftfôr (50 %) og andre kostnader (50 %)
Sum variable og faste kostnader – på øvrige referansebruk	Sum ikke-varige produksjonsmiddel

For raskere å fange opp endringer og få med flere jordbruksbedrifter i beregningsutvalget, har Budsjettnemnda (med unntaket for korn) begrenset periodelengden til 8 år. I tabell 4.2 er vist antallet bruk som utgjør grunnlaget for beregningene for de fire driftsformene en har gjort beregningene for.

Tabell 4.2 Antall jordbruksbedrifter med i beregningene hele perioden

Driftsform	Referansebruk	2006–2013
Melk og storfeslakt	1	178
Korn	2	50
Sau	3	45
Korn/svin	5	21

Volumframregningene fra regnskapsåret 2013 er i utgangspunktet gjort for referansebruk 1 (melk), 2 (korn), 3 (sau) og 5 (korn/gris). Beregningsresultatene for disse referansebrukene er så brukt forholdsvis, etter vederlag per årsverk, for de andre referansebrukene med tilsvarende produksjon. Referansebrukene 4, 11–21 og 28 regnes forholdsvis ut fra volumframregningene for melk (nr. 1). Referansebrukene 7, 22 og 23 regnes ut fra volumframregningene for korn (nr. 2). Referansebrukene 8, 9 og 25–27 regnes ut fra volumframregningene for sau (nr. 3). Referansebrukene 6, 10 og 24 regnes ut fra volumframregningene for korn/gris (nr. 5).

4.2 Skift i volumutviklingen

Det kan være et problem og det bidrar til usikkerhet at den beskrevne metoden forholdsvis sent fanger opp endringer i volumutviklingen. Å regne lineær trend for en registrert volumutvikling på brukene i perioden 2006–2013 kan gi et dårlig bilde av volumutviklingen i perioden 2013–2015, dersom en får et skifte i produksjonsteknikk eller produksjonstilpasning som gir et brudd i en trend en har hatt noen år.

Det er ikke spesielle skift en har tatt hensyn til i årets beregninger.

4.3 Resultat av volumframregningen på referansebrukene

I tabell 4.3 er resultater for volumframregningene for referansebruk 1, 2, 3 og 5 vist. Utslaget per årsverk per år er vist i kolonnen lengst til høyre.

Tabell 4.3 Volumendringer, i 2013-priser og 1845 timer per årsverk

Referanse- bruk	Trend (årlig endring, 2013-priser)						Per årsverk
	Plante- prod., kr/bruk	Husdyr- prod., kr/bruk	Direkte tilskudd, kr/bruk	Kostnader ekskl. kapital, kr/bruk	Arbeids- forbruk, timer/bruk	Innt. – kostn. (ekskl. avskr.) + tilskudd, kr/bruk	Med effekt av endret arb.forbruk, kr/årsverk
1 Melk og storfeslakt	-100	41 700	15 600	35 400	20	21 800	9 600
2 Korn	2 800	-200	1 300	2 700	-15	1 200	4 500
3 Sau	300	-1 000	10 900	6 900	3	3 300	2 200
5 Korn/svin	3 300	12 600	-4 700	13 600	11	-2 300	-1 900

For melkeproduksjonsbrukene gir beregningene en økning på 9 600 kr per årsverk. Beregningene i fjor ga en økning på 8 000 kr per årsverk. Trenden for husdyrinntekter per bruk øker med 9 400 kr og for direkte tilskudd med 1 200 kr sammenlignet med beregningene i fjor. Tilsvarende øker trenden for kostnader med 5 600 kr per bruk i årets beregninger. Trenden for arbeidsforbruket øker med 20 timer per bruk i årets beregning, opp fra 13 timer ved beregningene i fjor.

For bruk med driftsformen sau gir årets beregninger en økning på 2 200 kr per årsverk mot en økning på 5 900 kr per årsverk i fjor. Trendene for direkte tilskudd går ned med 2 300 kr per bruk mens trenden for husdyrprodukter går opp med

700 kr per bruk sammenlignet med beregningene i fjor. Beregnet trend for kostnader er 3 700 kr høyere per bruk i årets beregninger sammenlignet med beregnet trend i fjor. Trenden for arbeidsforbruket øker med 3 timer per bruk i årets beregninger mot 6 timer i fjor.

For bruk med driftsformen korn gir årets beregninger en økning på 4 500 kr per årsverk. Beregningene i fjor ga en nedgang på 900 kr per årsverk. I kornproduksjonen er trenden for inntektene fra planteproduksjonen høyere enn ved beregningene i fjor. Normalårsavlingens stigningskoeffisient for 2013 gir en årlig avlingsnedgang for korn i alt på 0,2 kg per dekar, ned fra 0,4 kg per dekar i fjor. Arealet på de 50 brukene som var med i hele perioden 2006-2013 var i gjennomsnitt 372 dekar mot 374 dekar ved beregningen i fjor. En har brukt Totalkalkylens pris på 2,45 kr per kg for korn i alt. Dette gir 183 kr per bruk i årlig inntektsnedgang som følge av redusert avling. I tillegg kommer endringen i arealet på brukene. Arealtrenden er positiv med 3,12 dekar per år. Med en normalårsavling på 386 kg per dekar og kornpris på 2,45 kr per kg blir inntektsøkningen på 2 961 kr per bruk fordi arealet øker. I alt blir trenden for inntekter i planteproduksjonen avrundet 2 800 kr per bruk, som er en økning på 2 000 kr siden fjorårets beregning. Beregningen av trenden for direkte tilskudd var ny ved beregningene i 2013. En benytter samme arealtrend som for planteproduksjonen, og multipliserer med satsen for arealstøtte i 2013 på 424 kr per dekar. Denne utgjøres av sum kulturlandskaps-, areal-, RMP- og SMIL-tilskudd for landet. Satsen for kulturlandskapstilskuddet er 191 kr per dekar og arealtilskuddet 166 kr per dekar etter vektning med kornarealet i de ulike sonene. For RMP og SMIL har en regnet med 67 kr per dekar. Dette gir en trend for direkte tilskudd på avrundet 1 300 kr per bruk. Etter bruk av den sammenveide indeksen for kostnader blir trenden nå avrundet 2 700 kr per bruk, 800 kr høyere enn for perioden 2005–2012 (fjorårets beregninger). Når man summerer alle inntekter og kostnader blir det en årlig økning på 1 200 kr per bruk. At dette blir 4 500 kr per årsverk skyldes at arbeidsinnsatsen på brukene i gjennomsnitt utgjør 0,4364 årsverk samt at arbeidsforbruket reduseres med snaut 15 timer (trenden for arbeid) per år.

For driftsformen korn/svin gir beregningene en volumnedgang på 1 900 kr per årsverk. Tilsvarende tall i fjor var en økning på 7 700 kr per årsverk. Trenden for inntektene fra planteproduksjonen går opp med 1 100 kr per bruk mens trenden for husdyrinntekter per bruk går ned med 21 300 kr og for direkte tilskudd med 2 600 kr sammenlignet med beregningene i fjor. Beregnet trend for kostnader er 5 800 kr lavere per bruk i årets beregninger sammenlignet med beregnet trend i fjor.

I tabellene 4.4 og 4.5 er vist utslag av volumframregningene på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Tallene er regnet om i henholdsvis 2014-priser og 2015-priser.

Tabell 4.4 Utslag av volumframregninger fra regnskapsåret 2013 på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kr per årsverk

			2014	2015
1	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Landet	10 200	21 900
2	Korn. 375 dekar korn	Landet	6 200	12 200
3	Sau. 155 vinterfôra sauer	Landet	2 600	5 900
4	Melkeproduksjon geit. 125 årsgaier	Landet	9 300	20 100
5	Svin og korn. 47 avlssvin + 377 dekar korn	Landet	-2 100	-3 100
6	Egg og planteprodukter. 6 590 høner + 273 dekar korn	Landet	-3 900	-5 700
7	Poteter og korn. 142 dekar poteter + 423 dekar korn	Landet	14 300	28 100
8	Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr	Landet	2 900	6 400
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	3 700	8 300
10	Fjorfekjøtt og planteprodukter. 126 143 fjorfeslakt	Landet	-7 500	-11 100

Tabell 4.5 Utslag av volumframregninger fra regnskapsåret 2013 på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kr per årsverk

			2014	2015
11	Økologisk melk og storfeslakt. 23 årskyr	Landet	10 100	21 800
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 14 årskyr	Landet	9 200	19 900
13	Melk (de 1/3 største brukene). 38 årskyr	Landet	10 300	22 200
14	Melk (de 25 største brukene). 54 årskyr	Landet	13 000	28 100
15	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Østlandets flatbygder	11 000	23 800
16	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Østlandet andre bygder	11 000	23 800
17	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rogal., Jæren	9 900	21 400
18	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Agder og Rogaland andre bygder	9 400	20 200
19	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Vestlandet	9 400	20 200
20	Melk og storfeslakt. 27 årskyr	Trøndelag	9 600	20 700
21	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Nord-Norge	10 900	23 400
22	Korn. < 400 dekar korn (231 dekar korn)	Østlandet	3 100	6 100
23	Korn (de 20 største brukene). 815 daa korn	Østlandet	11 500	22 500
24	Korn og korn/svin. 329 daa + 26 avlssvin	Trøndelag	-3 100	-4 600
25	Sau. 130 vinterfôra sauer	Vestlandet	2 000	4 500
26	Sau. 158 vinterfôra sauer	Nord-Norge	3 500	7 900
27	Sau (de 25 største brukene). 270 v.f. sauer	Landet	3 400	7 600
28	Samdrift melkeproduksjon. 45 årskyr	Landet	12 600	27 200

Beregningsresultatet for referansebruk 2 er brukt forholdsvis, etter vederlag per årsverk, for blant annet referansebruk 22 og 23. Årsaken til sterkere volumframregning per årsverk for referansebruk 23 sammenlignet med 22 er at vederlaget for disse to er henholdsvis 305 400 kr per årsverk og 82 200 kr per årsverk.

5 Priser på enkelte poster på referansebrukene

5.1 Korn

Registrert oppnådd pris på det enkelte referansebruk ligger til grunn.

Prisene for korn og oljefrø til modning regnes fram med de absolutte prisendringene i normaliserte regnskaper. I enkelte år blir det gjennomført pristrekk for korn på grunn av overproduksjon. Å framregne på grunnlag av total kalkylen vil kunne gi feil inntektsutvikling på referansebrukene når kornavlingene samtidig skal normaliseres.

Korn- og oljefrøprisene i det normaliserte regnskapsåret 2013 er lik den beregnede budsjettprisen for 2014 før avtale. Denne er igjen lik avtalt basispris for kornåret 2013/2014. Eventuelle pristrekk for overproduksjon blir holdt utenfor. På samme måte blir korn- og oljefrøprisene i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2014 lik budsjettprisen for 2015 før avtale. For det normaliserte budsjettåret 2015 blir det i forhandlingsmaterialet brukt like korn- og oljefrøpriser som i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2014. Her i referansebrukspublikasjonen som utgis etter jordbruksoppgjøret, blir prisendringer som er bestemt i jordbruksoppgjøret 2015, lagt inn i tabell 8.14 som viser fullt utslag (helårsvirkning) av jordbruksoppgjøret.

5.2 Poteter

Det er brukt registrert pris for poteter i regnskapsåret på referansebrukene. Potetprisen er regnet fram med den absolutte prisendringen for «Sum poteter» i normaliserte regnskaper og med eventuelle målprisendringer fastsatt i årets jordbruksoppgjør.

5.3 Melkeprisen

Melkeprisen i 2013 framkommer som gjennomsnittlige registrerte priser på de driftsgranskingsbrukene som inngår i referansebruket.

Framregningen fra 2013 blir gjort på grunnlag av utviklingen i total kalkylens melkepris. I total kalkylen føres etterbetalingen på det året den er opptjent. Det betyr at etterbetalinger som ble utbetalt til melkeprodusentene for eksempel i 2014, i total kalkylen er ført som etterbetaling i 2013 (opptjeningsåret). Det ble fra og med beregningene i 2011 vedtatt å korrigere for denne ulike periodiseringen av etterbetalingene ved framregningen av melkeprisen i referansebruksberegningene.

Tabellen nedenfor viser melkeprisen og den ulike periodiseringen av etterbetalingene i de to beregningssystemene for årene 2011–2015.

Tabell 5.1 Melkepris og periodisering av etterbetaling. Kr per liter

	2011	2012	2013	2014	2015
Melkepris i total kalkylen	4,70	4,75	4,80	5,20	5,25
Herav etterbetaling	0,42	0,26	0,26	0,43	0,34
Melkepris driftsgr./Referansebruk nr. 1	4,50	4,85	4,76	4,99	5,30
Herav etterbetaling	0,23	0,42	0,26	0,26	0,43

Tabellene under viser framregningen av melkeprisen på referansebruk nr. 1 i årets beregninger.

Tabell 5.2 Melkeprisen på referansebruk nr. 1 i 2013 og 2014. Kr per liter

	2013	Utvikling fra 2013 til 2014	2014
Melkepris referansebruk nr. 1	4,76		
+ endring melkepris, total kalkylen		0,40	
- endring i etterbetaling, total kalkylen		0,17	
+ endring i etterbetaling, driftsgranskingene		0,00	
= korrigert utvikling fra 2013 til 2014		= 0,23	
Melkepris referansebruk nr. 1			4,99

Tabell 5.3 Melkeprisen på referansebruk nr. 1 i 2014 og 2015. Kr per liter

	2014	Utvikling fra 2014 til 2015	2015
Melkepris referansebruk nr. 1	4,99		
+ endring melkepris, total kalkylen		0,05	
- endring i etterbetaling, total kalkylen		- 0,09	
+ endring i etterbetaling, driftsgranskingene		0,17	
= korrigert utvikling fra 2014 til 2015		= 0,31	
Melkepris referansebruk nr. 1			5,30

Pristillegget til produsent for økologisk melk ble redusert med 10 øre per liter fra 1. januar 2014. Dette er tatt hensyn til i framregningen av melkeprisen fra 2013 til 2014 på referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt» i årets referansebruksberegninger.

5.4 Kjøtt

For kjøtt regner en med de samme endringer i prisene i absolutte tall som beregnet i total kalkylen. Prisene i driftsgranskingene er eksklusive grunntilskudd og distriktstilskudd.

Livdyrprisene regnes fram med samme prosentvise endring som i kjøttprisen for vedkommende dyreslag (voksne dyr).

5.5 Ull

En regner med samme endringer i ullprisen på referansebrukene som i totalkalkylen.

5.6 Annet

En bruker et anslag for konsumprisindeksen. På samme måte som i totalkalkylen anslår en at prisene vil øke med 2,01 prosent fra 2013 til 2014 og med 2,25 prosent fra 2014 til 2015. I relative tall blir dette:

2013 = 100,0 2014 = 102,0 2015 = 104,3

6 Tilskudd

Alle utbetalte produksjonstilskudd, pristilskudd og refusjonsbeløp inngår med faktisk registrerte regnskapstall på referansebrukene i basisåret. Utviklingen i vedtatte eller eventuelt utbetalte tilskudds- og refusjonssatser blir brukt for å regne fram de tilsvarende ordningene på referansebrukene til framregningsårene. Nedenfor er det tatt med en kort kommentar og satser for de viktigste av ordningene som inngår i referansebruks-beregningene.

Tilskuddssatsene etter jordbruksoppgjøret 2015 er tatt med, selv om de fleste resultattallene som presenteres senere, er før oppgjør.

6.1 Pristilskudd

6.1.1 Grunntilskudd

I beregningene har en lagt til grunn de vedtatte satsendringene for grunntilskudd kjøtt. De vedtatte gjennomsnittlige satsene er vist i tabellen nedenfor. For geitemelk utbetales vedtatte satser vist i tabellen.

Tabell 6.1 Satser for grunntilskudd melk og kjøtt. Øre per liter og øre per kg

	2013	2014	2015	2016
Geitemelk	311,00	326,00	326,00	336,00
Sauerkjøtt	381,00	381,00	381,00	381,00
Geitekjøtt	515,00	515,00	515,00	515,00

6.1.2 Distriktstilskudd melk

Distriktstilskudd for melk varierer med referansebrukenes geografiske plassering. Satsene er som vist i tabell 6.2.

Tabell 6.2 Satser for distriktstilskudd melk. Øre per liter

Sone	2013	2014	2015	2016
A ¹	0	0	0	0
B	12	12	12	12
C	30	31	31	31
D	42	44	44	44
E	52	54	54	54
F	65	67	67	67
G	90	92	92	92
H	111	113	113	113
I	169	171	171	171
J	178	180	180	180

1) Omfatter landet utenom sonene B-J

6.1.3 Distriktstilskudd kjøtt og egg

Satsene er vist i tabell 6.3.

Tabell 6.3 Satser for distriktstilskudd for kjøtt av storfe og geit. Øre per kg

Sone	2013	2014	2015	2016
1	0	0	0	0
2	455	455	455	455
3	735	735	735	735
4	1 130	1 130	1 130	1 130
5	1 190	1 190	1 190	1 190

Tabell 6.4 Satser for distriktstilskudd for kjøtt av sau. Øre per kg

Sone	2013	2014	2015	2016
1	0	0	0	0
2	455	455	455	455
3	735	735	735	735
4	1 330	1 330	1 330	1 330
5	1 380	1 380	1 380	1 380

Tabell 6.5 Satser for distriktstilskudd for kjøtt av gris. Øre per kg

Sone	2013	2014	2015	2016
1	0	0	0	0
2	0	0	0	0
3	0	0	0	0
4	510	510	510	510
5	540	540	540	540
Vestlandet og Agder ¹	110	110	110	110

1) Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Aust-Agder og Vest-Agder

Det blir dessuten gitt distriktstilskudd for egg i Nord-Norge, Trøndelag og på Vestlandet med unntak av Rogaland. Ved jordbruksoppgjøret i 2011 ble satsen for Trøndelag redusert til 22 øre per kg mens satsene for de øvrige distriktene ble beholdt uendret på henholdsvis 105 øre per kg for Nord-Norge og 45 øre per kg for Vestlandet. Ved jordbruksoppgjørene i 2012 og 2013 ble de tre satsene beholdt uendret. Ved jordbruksoppgjøret i 2014 ble satsene for Vestlandet og Trøndelag beholdt uendret mens satsen for Nord-Norge ble økt med 15 øre per kg. Ved årets jordbruksoppgjør ble satsene for Vestlandet og Nord-Norge beholdt uendret mens distriktstilskudd til egg i Trøndelag ble avviklet. Satsen er lik i alle soner innenfor det enkelte distrikt.

6.1.4 Kvalitetstilskudd storfekjøtt

Ved jordbruksoppgjøret i 2013 ble det etablert et nytt kvalitetstilskudd for alt storfeslakt med kvalitet O og bedre, med unntak av slaktekategorien «Ku». Det nye tilskuddet blir utbetalt via slakteriene til produsent for slakt levert fra og med januar 2014. Ved jordbruksoppgjøret i 2014 ble tilskuddssatsen videreført uendret. Ved årets jordbruksoppgjør ble tilskuddssatsen økt med 30 øre per kg.

Tabell 6.6 Satser for kvalitetstilskudd storfekjøtt. Kr per kg

	2013	2014	2015	2016
Storfeslakt ¹ , kvalitet O og bedre	0,00	3,70	3,70	4,00

1) Med unntak av slaktekategori «Ku» utenom «Ung ku»

6.2 Driftstilskudd per foretak

Driftstilskuddet gis til foretak med ku- eller geitemelkproduksjon og til foretak med spesialisert kjøttfeproduksjon. Foretak med kumelkproduksjon og ammekyr (av minst 50 prosent kjøttferase) i spesialisert kjøttfeproduksjon, skal kunne motta driftstilskudd for begge produksjoner.

Tabell 6.7 Driftstilskudd per foretak. Kr per foretak per år og kr per dyr per år

	2013	2014	2015	2016 ¹
<i>Kumelk, 5 kyr eller flere</i>				
Sør-Norge ²	116 000	122 000	125 000	126 000
Sør-Norge Jæren	109 000	115 000	118 000	119 000
Nord-Norge	122 000	130 000	133 000	134 000
<i>Geitemelk, 27 geiter eller flere</i>	122 000	130 000	133 000	134 000
<i>Kumelk, færre enn 5 kyr</i>				
Sør-Norge ² , kr per ku	23 200	24 400	25 000	25 200
Sør-Norge Jæren, kr per ku	21 800	23 000	23 600	23 800
Nord-Norge, kr per ku	24 400	26 000	26 600	26 800
<i>Geitemelk, færre enn 27 geiter, kr per geit</i>	4 519	4 815	4 926	4 963
<i>Spesialisert kjøttfeproduksjon</i>				
40 ammekyr eller flere	110 000	114 000	115 000	116 000
6-39 ammekyr, kr per ammeku ⁴	2 750	2 850	2 875	2 900

1) Foreløpige satser

2) Unntatt Jæren

3) Regnet fra første ammeku

I referansebruksberegningene er ordningen med differensierte satser regnet inn etter andelen driftsgranskingsbruk fra de ulike områdene som inngår i det enkelte referansebruk.

6.3 Tilskudd til husdyr

Tilskudd til husdyr er avgrenset til maksimalt 280 000 kr per søker for 2013 og 2014. For 2015 er maksimalt beløp hevet til 560 000 kr per foretak. Ved årets jordbruksoppgjør ble beløpsavgrensingen beholdt uendret på 560 000 kr per søker for 2016. Ved jordbruksoppjøret i 2014 ble tilskudd til lamme- og kjeslakt skilt ut som en egen produksjonstilskuddsordning som ikke lenger skal omfattes av maksimalbeløpsavgrensingen for tilskudd til husdyr.

Tilskudd til husdyr utbetales to ganger i året etter søknad 20.01. og 20.08. Ved søknad 20.08. kommer utbetalingene først i februar neste år. Tilskudd til husdyr etter jordbruksoppjøret 2014/2015 ble derfor først utbetalt i 2015 når det gjaldt tilskuddet fra 01.07.14, mens endringene i tilskudd til husdyr med virkning for tellingen per 31.12.14 blir utbetalt andre halvår 2015. I denne publikasjonen er ingen endringer som følge av jordbruksoppjøret 2015 innarbeidet i resultatene for 2015.

I stedet er helårsutslaget av endringer som følge av årets jordbruksoppgjør presentert i tabell 8.14.

I tabellen under er det oppgitt utbetalte satser for årene 2013–2015 og foreløpige satser for 2016.

Tabell 6.8 Tilskudd til husdyr 2013, 2014, 2015 og 2016¹

Dyreslag	Sats, kr per dyr per år				
	Intervall	2013	2014	2015	2016 ¹
Melkeku	1–16	4 028	4 028	4 028	4 028
	17–25	2 072	2 072	2 072	2 072
	26–50	860	860	1 000	1 000
	> 50	0	0	800	800
Storfe	1–250	800	800	800	800
	> 250	0	0	800	800
Melkegeit	1–125	1 400	1 400	1 500	1 500
	126–250	512	512	550	550
	> 250	0	0	550	550
Ammeku	1–25	4 080	4 080	3 980	3 980
	26–50	2 170	2 170	3 980	3 980
	> 50	500	500	800	800
Sau ² og ammegeit, over 1 år per 1. januar	1–50	1 180	1 326	1 000	1 030
	51–100	924	1 070	1 000	1 030
	101–200	347	347	250	250
	201–300	210	210	250	250
	> 300	0	0	250	250
Utegangersau ³ (alle)	1–300	210	210	0 ³	0
Lammeslakt ⁴	Kvalitet 0 og bedre	206	206 ⁴	500 ⁴	500 ⁴
Kjeslakt ⁴	Over 3,5 kg	80	80 ⁴	300 ⁴	300 ⁴
Avlsgris Sør-Norge ⁵	1–35	765	915	915	695
Avlsgris Jæren	1–35	615	765	765	545
Avlsgris Nord-Norge	1–35	1 052	1 202	1 202	982
Slaktegris ⁵	1–1 400 ⁶	20	23	23	18
Slaktegris Jæren	1–1 400 ⁶	16	19	19	14
Verpehøner Sør-Norge	1–5 000	10	10	10	10
Verpehøner Nord-Norge	1–1 000	24	24	24	24
Verpehøner Nord-Norge	1 001–5 000	10	10	10	10

1) Foreløpige satser

2) Sau uavhengig av driftsform (inklusive også utegangersau) fra og med 2015

3) Utegangersau behandles likt som annen sau fra og med 2015

4) Fra og med 2014 er tilskudd til lamme- og kjeslakt skilt ut som egen ordning innenfor produksjonstilskuddene og skal fra da heller ikke lenger omfattes av maksimalbeløpsbegrensningen for tilskudd til husdyr

5) Unntatt Jæren

6) For 86,95 % i intervallet i 2013 og for 88,47 % i intervallet i 2014

De fastsatte satsene for tilskudd til økologisk husdyrproduksjon er vist i tabell 6.9. Satsene blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for tilskudd til husdyr som er oppgitt i tabell 6.8.

Tabell 6.9 Tilskudd til økologisk husdyrproduksjon, 2013, 2014, 2015 og 2016¹.
Kr per dyr per år

Dyreslag	2013 og 2014		2015		2016 ¹	
	AK-sone 1-4	AK-sone 5-7	AK-sone 1-4	AK-sone 5-7	AK-sone 1-4	AK-sone 5-7
Melkeku	2 400	2 702	2 800	2 800	2 800	2 800
Ammeku	1 518	1 968	2 000	2 000	2 000	2 000
Andre storfe	402	564	600	600	600	600
Melkegeit og ammegeit	162	186	200	200	200	200
Sau over 1 år per 1. januar	342	414	450	450	450	450
Lammeslakt	40	40	40	40	40	40
Avlsgris	402	402	402	402	402	402
Slaktegris	260	260	260	260	260	260

1) Foreløpige satser

6.4 Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra driftsgranskingsbrukene direkte i referansebrukssystemet. Ordningen har vært dyretallsbasert siden 1.1.1996. Ved jordbruksoppgjøret i 2012 ble maksimalbeløpet hevet til 69 000 kr og satsene per dyr økt med 3,5 prosent. Ved jordbruksoppgjøret i 2013 ble maksimalbeløpet hevet til 72 000 kr og satsene per dyr økt med 3,9 prosent.

Ved jordbruksoppgjøret i 2014 ble maksimalbeløpet hevet til 73 500 kr og satsene per dyr økt med 2,1 prosent. For melkeku og melkegeit/melkesau ble det imidlertid samtidig gjort en justering av satsene slik at struktur differensieringen ble fjernet. Dette resulterte i en reduksjon av satsen for de første 8 melkekyrne og de første 40 melkegeitene/melkesauene per foretak. Ved fjorårets oppgjør ble dessuten utegangersau tatt inn i refusjonsordningen og likestilt med sau i tradisjonell drift.

Ved årets jordbruksoppgjør ble maksimalbeløpet hevet til 74 200 kr og satsene per dyr økt med 1,0 prosent.

6.5 Refusjon av avløserutgifter ved sykdom mv.

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra driftsgranskingsbrukene direkte i referansebrukssystemet. Maksimalt refusjonsbeløp per dag fastsettes for husdyrbrukere ut fra beregnet maksimalt refusjonsbeløp i ordningen med refusjon av avløserutgifter for ferie og fritid. Ved jordbruksoppgjøret i 2012 ble maksimalt tilskudd per dag per foretak hevet fra 1 300 til 1 400 kr og ved jordbruksoppgjøret i 2013 fra 1 400 til 1 500 kr. Både ved jordbruksoppgjøret i 2014 og i årets jordbruksoppgjør ble maksimal dagsats for tilskuddsordningen videreført uendret.

6.6 Areal- og kulturlandskapstilskudd

Satser for 2013, 2014, 2015 og 2016 er vist i tabellene 6.10–6.13.

Tabell 6.10 Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2013.
Kr per dekar

Vekst	Intervall	Sone						
		1	2	3	4	5	6	7
Kulturlandskapstilskudd:								
Alle vekster	Alt areal	191						
Arealtilskudd:								
Grovfôr	0–250	90	0	124	233	261	291	
	> 250	65	0	75				291
Korn	0–800	123	175	246				
	> 800	102	152	221				
Potet	Alt areal	65				915		
Grønnsaker	0–80	550				1 650		
Frukt og bær	0–40	1 000			1 450			
Økologisk arealtilskudd:								
Korn til modning	Alt areal	300						
Kornkampanje ¹	Alt areal	100 ¹						
Poteter	Alt areal	500						
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 000						
Grønngjødsling	Alt areal	500 ²						
Annet økologisk areal	Alt areal ³	25						
Omleggingstilskudd ^{4,5}	Alt areal	250						

- 1) Vekstsesongen 2012 med utbetaling i 2013. Gjelder bare for foretak som ikke har fått utbetalt det forhøyede tilskuddet for begge de to foregående vekstsesongene (2010 og 2011)
- 2) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 191 kr per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd er 691 kr per dekar
- 3) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6
- 4) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk
- 5) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Tabell 6.11 Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2014.
Kr per dekar

Vekst	Intervall	Sone						
		1	2	3	4	5	6	7
Kulturlandskapstilskudd:								
Alle vekster	Alt areal	191						
Arealtilskudd:								
Grovfôr	0-250	90	0	124	233	261	291	
	> 250	65	0	75			291	
Korn	0-800	123	175		246			
	> 800	102	152		221			
Potet	Alt areal	80				930		
Grønnsaker	0-80	550				1 650		
Frukt og bær	0-40	1 000			1 450			
Økologisk arealtilskudd:								
Korn til modning	Alt areal	300						
Poteter	Alt areal	500						
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 000						
Grønn gjødsling	Alt areal	500 ¹						
Annet økologisk areal	Alt areal ²	25						
Omleggingstilskudd ^{3,4}	Alt areal	250						

- 1) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 191 kr per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønn gjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd er 691 kr per dekar
- 2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6
- 3) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk
- 4) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Tabell 6.12 Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2015.
Kr per dekar

Vekst	Intervall	Sone						
		1	2	3	4	5	6	7
Kulturlandskapstilskudd:								
Alle vekster	Alt areal	186						
Arealtilskudd:								
Grovfôr	Alt areal	75	0	110	210	236	286	
Korn	Alt areal	127	192	227	210			
Potet	Alt areal	80				930		
Grønnsaker	Alt areal	550				1 550		
Frukt	Alt areal	700			1 450			
Bær	Alt areal	1 000			1 450			
Økologisk arealtilskudd:								
Korn til modning	Alt areal	300						
Poteter	Alt areal	500						
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 000						
Grønn gjødsling	Alt areal	500 ¹						
Annet økologisk areal	Alt areal ²	25						
Omleggingstilskudd ^{3,4}	Alt areal	250						

- 1) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 186 kr per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønn gjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd er 686 kr per dekar
- 2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6
- 3) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk og som startet omleggingen senest i 2013. Omleggingstilskuddet ble avvirket for arealer som startet omlegging fra og med vekstsesongen 2014
- 4) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Tabell 6.13 Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2016¹.
Kr per dekar

Vekst	Intervall	Sone						
		1	2	3	4	5	6	7
Kulturlandskapstilskudd:								
Alle vekster	Alt areal	186						
Arealtilskudd:								
Grovfôr	Alt areal	75	0	110	210	240	286	
Korn	Alt areal	127	192	227				
Potet	Alt areal	80					930	
Grønnsaker	Alt areal	550					1 550	
Frukt	Alt areal	700				1 450		
Bær	Alt areal	1 000				1 450		
Økologisk arealtilskudd:								
Korn til modning	Alt areal	300						
Poteter	Alt areal	500						
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 275						
Grønn gjødsling	Alt areal	500 ²						
Annet økologisk areal	Alt areal ³	25						
Omleggingstilskudd ^{4,5}	Alt areal	250						

1) Foreløpige satser

2) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 186 kr per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønn gjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd er 686 kr per dekar

3) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

4) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk og som startet omleggingen senest i 2013. Omleggingstilskuddet ble avvirket for arealer som startet omlegging fra og med vekstsesongen 2014

5) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Satsene for økologisk arealtilskudd til korn til modning, poteter, grønnsaker, frukt og bær og til annet økologisk areal i tabellene over, blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for areal- og kulturlandskapstilskudd som er oppgitt i tabellene.

6.7 Tilskudd til dyr på beite

Tilskudd til dyr på utmarksbeite (utmarksbeitetilskudd) gis til dyr som i løpet av beitesesongen går minst 5 uker på utmarksbeite og som da har hoveddelen av det daglige grovfôrinntaket fra beiting av utmark.

Tilskudd til dyr på beite (beitetilskudd) omfatter alle beitedyr som i løpet av beitesesongen går minst 12 eller 16 uker på beite. Kravet til antall uker er avhengig av i hvilken arealsone søkeren har driftscenter. Dette beitetilskuddet kan gis for beiting både på utmarksbeite, innmarksbeite, overflatedyrket og fulldyrket jord.

Det er mulig å oppnå begge disse to beitetilskuddene for samme dyr dersom total beitetid tilfredsstiller minimumskravene til antall uker på beite.

Tabell 6.14 Satser for tilskudd til dyr på beite for 2013, 2014, 2015 og 2016¹.
Kr per dyr per år

Dyreslag	Intervall	AK-sone	Minimum antall uker på beite	2013	2014	2015	2016 ¹
Utmarksbeitetilskudd:							
Kyr, storfe og hester	Alle dyr	Alle	5	375	396	396	396
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	Alle	5	129	141	141	141
Beitetilskudd:							
Kyr, storfe, hester og hjort	Alle dyr	1–4	16	432	445	438	438
Kyr, storfe, hester og hjort	Alle dyr	5–7	12	432	445	438	438
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	1–4	16	60	59	59	59
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	5–7	12	60	59	59	59

1) Foreløpige satser

6.8 Bunnfradrag

Det blir beregnet areal- og kulturlandskapstilskudd for alt areal og dyretilskudd fra første dyreenhet. For alle brukere skal imidlertid samlet produksjonstilskudd avgrenses (reduseres) med et bunnfradrag. Ved jordbruksoppjøret i 2008 ble dette generelle bunnfradraget satt ned med 1 000 kr til 3 000 kr per foretak per år. Ved jordbruksoppjørene i 2009–2013 har dette fradraget blitt videreført uendret. Ved jordbruksoppjøret i 2014 ble det generelle bunnfradraget økt med 3 000 kr til 6 000 kr per foretak per år. Ved årets jordbruksoppgjør ble fradraget videreført uendret.

7 Framregningsgrunnlag

7.1 Oversikt

Framregningsgrunnlaget for de aller fleste inntekts- og kostnadspostene er mest mulig tilsvarende poster i totalalkylen. Det er noen få unntak. Korn regnes fram med normaliserte regnskaper. Frukt og bær regnes fram med verdiutviklingen i normaliserte regnskaper. Avskrivningene regnes fram med årgangsindekser. Hva årgangsindekser er, blir forklart i underkapittel 7.2. Leid arbeid er ikke en egen post i totalalkylen fordi «vederlag til arbeid og egenkapital» skal gi avkastning til alt arbeid. Leid arbeid blir framregnet med lønnsutviklingen for jordbruksarbeider med minimum 4 års praksis og anslag til budsjettåret fra Statistisk sentralbyrå. Det er laget en sideberegning for framregning av tilskuddene. Vi kommer nærmere inn på framregningsgrunnlaget nedenfor. Tilskuddene vil kunne ha ulik framregning mellom referansebrukene, og derfor er tilskuddspostene ikke tatt med i tabellen nedenfor. I stedet vises til kapittel 6.

I tabell 7.1 er framregningsgrunnlaget vist i tre kolonner. Kolonnene viser utslaget fra 2013 til 2014, fra 2014 til 2015 før oppgjør og den siste kolonnen viser hvordan effekten av jordbruksoppgjøret 2015 er regnet inn. Stjerne er brukt der framregningen er basert på normaliserte regnskaper. En S er angitt der en i referansebruksberegningene har gjort egne sideberegninger. Sideberegningene er nærmere beskrevet i underkapitlene 7.2–7.4.

Tabell 7.1 Framregningssatser fra 2013 til 2014, fra 2014 til 2015 og framregningsgrunnlag for å vise helårsvirkningen av jordbruksoppgjøret 2015

	Endring i totalkalkylen fra 2013 til 2014 ¹	Endring i totalkalkylen fra 2014 til 2015 ¹	Framregnings- grunnlag for å regne effekt av jordbruks- oppgjøret 2015 (i forhold til 2015)
INNETEKTER			
Bygg	+ 5 øre/kg *	+ 0 øre/kg *	+ 8 øre/kg
Havre	+ 6 øre/kg *	+ 0 øre/kg *	+ 6 øre/kg
Hvete	+ 5 øre/kg *	+ 0 øre/kg *	+ 10 øre/kg
Annet korn	103,2 % *	100,1 % *	100,0 %
Erter	99,6 %	100,0 %	102,3 %
Oljefrø	103,4 % *	100,0 % *	101,5 %
Poteter	+ 6 øre/kg *	+ 11 øre/kg *	+ 15 øre/kg
Grovfôr	98,8 %	100,0 %	103,0 %
Grasfrø	96,3 %	105,7 %	103,0 %
Frukt og bær	99,1 % *	96,6 % *	102,3 %
Andre planteprodukter	99,0 %	100,8 %	102,3 %
Sum planteprodukter			
Storfe, melk	+ 23 øre/liter	+ 31 øre/liter	+ 8 øre/kg
Storfe, økologisk melk	+ 13 øre/liter	+ 31 øre/liter	+ 8 øre/kg
Storfe, livdyr	102,6 %	104,2 %	103,0 %
Kuslakt	+ 122 øre/kg	+ 203 øre/kg	103,0 %
Annet storfeslakt	+ 122 øre/kg	+ 203 øre/kg	103,0 %
Økologisk storfeslakt	+ 122 øre/kg	+ 203 øre/kg	103,0 %
Geit, melk	+ 23 øre/liter	+ 31 øre/liter	+ 8 øre/kg
Geit, livdyr og slakt	102,3 %	105,9 %	103,0 %
Slaktegris	+ 85 øre/kg	+ 233 øre/kg	+ 70 øre/kg
Purker og råner, livdyr/slakt	103,5 %	109,3 %	102,2 %
Smågris	103,5 %	109,3 %	102,2 %
Sau, livdyr og slakt	104,5 %	103,3 %	103,5 %
Sau, ull	+ 19 øre/kg	+ 19 øre/kg	0 øre/kg
Fjørfe, egg	+ 0 øre/kg	+ 4 øre/kg	0 øre/kg
Fjørfekjøtt	102,7 %	100,6 % ²	100,0 %
Andre inntekter husdyrhold	102,3 %	105,9 %	103,0 %
Sum husdyrprodukter			
Leieinntekter (maskindel)	102,0 %	102,2 %	100,0 %
Andre inntekter	102,0 %	102,3 %	100,0 %
Sum inntekter før tilskudd			
Tilskudd i alt			
INNETEKTER I ALT			

1) * betyr normaliserte regnskaper, S betyr egen beregning i % av året før

2) Verdien av inntektsposten «Fjørfekjøtt» og av kostnadspostene «Kraftfôr», «Annet innkjøpt fôr» og «Innkjøp av dyr» er i årets beregninger redusert med 14 prosent ut over den ordinære framregningen i budsjettåret 2015 på referansebruk nr. 10 «Fjørfekjøtt og planteprodukter»

KOSTNADER			
Såkorn	104,5 %	103,3 %	101,3 %
Settepoteter	95,7 %	108,4 %	103,5 %
Såvarer og planter	104,7 %	101,4 %	102,5 %
Handelsgjødsel	99,5 %	104,5 %	102,5 %
Kalk	104,8 %	102,3 %	102,5 %
Plantevernmidler	103,3 %	105,7 %	102,5 %
Konserveringsmidler	106,6 %	94,4 %	102,5 %
Kraftfôr	103,6 %	102,4 % ²	100,0 %
Annet innkjøpt fôr	103,6 %	102,4 % ²	102,5 %
Diverse til husdyrholdet	102,0 %	102,3 %	102,5 %
Innkjøp av dyr	102,3 %	105,9 % ²	102,5 %
Andre forbruksartikler	102,0 %	102,3 %	102,5 %
Sum variable kostnader			
Leid arbeid	103,1 S	102,9 S	102,5 %
Mask. og redskaper, vedl.h.	103,0 %	102,3 %	102,5 %
Traktorer, vedlikehold	103,0 %	102,3 %	102,5 %
Skurtresker, vedlikehold	103,0 %	102,3 %	102,5 %
Yrkesbil, vedlikehold	101,7 %	75,6 %	102,5 %
Driftsbygninger, vedlikehold	103,3 %	102,6 %	102,5 %
Jord, grøfter, vannanl., vedl.h	103,3 S	102,6 S	102,5 %
Drivstoff	108,9 %	92,8 %	102,5 %
Leie av dyr	102,0 %	102,3 %	102,5 %
Leie av kvote	102,0 %	102,3 %	102,5 %
Leie av maskiner	102,0 %	102,3 %	102,5 %
Leie av bygninger	102,0 %	102,3 %	102,5 %
Jordleie	102,0 %	102,3 %	102,5 %
Forsikring	102,0 %	102,2 %	102,5 %
Elektrisk kraft	93,8 %	95,0 %	102,5 %
Adm. og andre faste kostn.	102,0 %	102,3 %	102,5 %
Sum faste kostnader			
Avskrivning., mask. og redsk.	102,7 S	102,8 S	100,0 %
Avskrivninger, traktorer	101,7 S	101,9 S	100,0 %
Avskrivninger, skurtresker	102,3 S	102,5 S	100,0 %
Avskrivninger, yrkesbil	100,9 S	101,0 S	100,0 %
Avskrivning., driftsbygninger	104,7 S	104,6 S	100,0 %
Avskrivn., jord, veger, vann.	103,8 S	103,7 S	100,0 %
Avskrivning., kontormaskiner	101,7 S	101,7 S	100,0 %
Sum avskrivninger			
KOSTNADER I ALT			

1) * betyr normaliserte regnskaper, S betyr egen beregning i % av året før

2) Verdien av inntektsposten «Fjørfekjøtt» og av kostnadspostene «Kraftfôr», «Annet innkjøpt fôr» og «Innkjøp av dyr» er i årets beregninger redusert med 14 prosent ut over den ordinære framregningen i budsjettåret 2015 på referansebruk nr. 10 «Fjørfekjøtt og planteprodukter»

RESULTATREGNING

Inntekter i alt			
–Kostnader i alt			
= Driftsoverskudd			
+ Leid arbeid	103,1 S	102,9 S	102,5 %
–Jordbrukets andel av gjeldsrenter	97,3 %	84,7 %	91,1 %
–Jordbrukets andel av kår	102,0 %	102,3 %	100,0 %
= Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk			
= Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk, inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2013			

1) * betyr normaliserte regnskaper, S betyr egen beregning i % av året før

7.2 Årgangsindekser

Avskrivningene framregnes med årgangsindeksene for kapitalutstyret. Årgangsindeksene skal uttrykke prisendringen i kapitalsaldoen som avskrives. Det beregnes årgangsindekser for maskiner og redskaper (20 år), for traktor (20 år), for skurtresker (20 år), for yrkesbil (15 år) og for byggekostnadsindeksen som brukes i totalkalkylen for driftsbygninger (50 år). Avskrivninger for «Jord, veger, vannanlegg og grøfter» framregnes med årgangsindeksen for grøfter, fordi nesten hele avskrivningsbeløpet er knyttet til grøfter (33 år). Avskrivninger kontormaskiner framregnes med konsumprisindeksen (5 år). Det brukes samme antall avskrivningsår som i totalkalkylen.

For å illustrere begrepet årgangsindeks, har en i tabellen under brukt kontormaskiner og konsumprisindeksen som eksempel.

Tabell 7.2 Eksempel på årgangsindeks, konsumprisindeksen for avskrivning over 5 år

År	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Indeks	340,1	347,2	355,8	360,2	363,0	370,7	378,2	386,7
Årgangsindeks						356,32	362,48	368,67
Relativ årgangsindeks/framregningsfaktor						1	1,017	1,035

Årgangsindeksen for 2013 framkommer som summen av indeksen for de fire årene 2009–2012 pluss halvparten av indeksen for det første året (2008) og halvparten av indeksen for det siste året (2013) dividert på 5 år. Tilsvarende regnes indeksen for år 2014 ut på grunnlag av konsumprisindeksen for årene 2009–2014 og for år 2015 på grunnlag av årene 2010–2015.

7.3 Leid arbeid

For arbeidslønningene følger en utviklingen i lønnstariffen for jordbruksarbeidere med minst 4 års praksis fra regnskapsåret til første framregningsår. Dette gir følgende utvikling:

$$2013 = 100,0 \quad 2014 = 103,1 \quad 2015 = 106,1$$

For 2015 er det da brukt et anslag for lønnsutviklingen på 2,9 prosent som er det samme anslaget som Statistisk sentralbyrå brukte før lønnsoppgjørene 2015.

Kostnader til leid arbeid inngår i «kostnader i alt» i referansebruksberegningene. I resultatberegningen blir førte kostnader til leid arbeid lagt til driftsoverskuddet igjen for å kunne beregne vederlag til arbeid og egenkapital.

7.4 Tilskudd

Prinsippet for framregning av tilskudd er at en aksepterer de gjennomsnittlige tilskudd en får fram i regnskapsåret (basisåret). For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner, og regnet fram med satsendringene som gjelder den valgte geografiske soneplasseringen. Det er gjort en sideberegning av tilskudd for de tre årene gitt den valgte sonen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen. Framregningen av tilskuddene reflekterer de regnskapsresultatene en forventer å få i de to framregningsårene.

8 Beregningsresultater

Resultater fra referansebruksberegningene 2013–2015 er presentert nedenfor.

8.1 Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk

«Vederlag til arbeid og egenkapital» skal dekke godtgjøring til alt arbeid og godtgjøring til egenkapital.

Inntektsfradraget ved skatteligningen var nytt fra og med 2000. Inntektsfradraget er i utgangspunktet ikke regnet inn i referansebruksberegningene, men går fram av tabellene 8.6–8.9 og er regnet inn i resultatene for referansebrukene i tabellene 8.10–8.14.

I 2013 er det generelle fradraget 63 500 kr og maksimalt fradrag 166 400 kr som oppnås ved en jordbruksinntekt på 334 300 kr. Inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag blir omtrent 76 400 kr forutsatt 39 prosent marginalsatt. I 2014 og 2015 er det generelle fradraget 63 500 kr og maksimalt fradrag 166 400 kr som oppnås ved en jordbruksinntekt på 334 300 kr. Inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag blir omtrent 72 900 kr forutsatt 38,4 prosent marginalsatt.

Tabellene 8.1 og 8.2 viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk.

Tabell 8.1 Vederlag til arbeid og egenkapital. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2013. Verken inntektsfradrag ved skatteligningen eller utslaget av jordbruksoppjøret 2015 er regnet inn. Kr per årsverk

	2013	2014	2015
1 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Landet	274 500	306 400	343 900
2 Korn, 375 dekar korn. Landet	165 800	167 400	150 400
3 Sau, 155 vinterfôra sauer. Landet	186 900	206 900	228 100
4 Melkeproduksjon geit, 125 årsgeiter. Landet	251 800	276 200	304 300
5 Svin og korn, 47 avlssvin + 377 dekar korn. Landet	172 200	185 100	272 600
6 Egg og planteprodukter, 6 590 høner + 273 dekar korn. Landet	318 500	282 200	256 300
7 Poteter og korn, 142 daa poteter + 423 daa korn. Landet	380 900	399 700	417 200
8 Storfeslakt/ammeku, 30 ammekyr. Landet	203 900	227 400	255 200
9 Frukt og bær, 49 dekar frukt og bær. Landet	263 100	267 700	260 400
10 Fjørfekjøtt og planteprodukter, 126 143 fjørfeslakt. Landet	618 300	615 000	386 900

Tabell 8.2 Vederlag til arbeid og egenkapital. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2013. Verken inntektsfradrag ved skatteligningen eller utslaget av jordbruksoppjøret 2015 er regnet inn. Kr per årsverk

	2013	2014	2015
11 Økologisk melk og storfeslakt, 23 årskyr. Landet	273 200	290 600	328 700
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 14 årskyr. Landet	249 100	274 400	297 100
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 38 årskyr. Landet	277 600	316 800	377 500
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 54 årskyr. Landet	352 100	402 600	490 400
15 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Østlandets flatbygder	298 300	330 500	371 800
16 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Østlandets andre bygder	298 000	330 700	370 000
17 Melk og storfeslakt, 34 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	267 300	306 600	360 500
18 Melk og storfeslakt, 21 årskyr. Agder/Rogal., andre bygder	253 200	283 800	319 400
19 Melk og storfeslakt, 22 årskyr. Vestlandet	253 400	282 600	314 300
20 Melk og storfeslakt, 27 årskyr. Trøndelag	258 500	289 900	330 600
21 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Nord-Norge	293 100	327 200	374 900
22 Korn, < 400 dekar korn (231 dekar korn). Østlandet	82 800	81 700	72 800
23 Korn, de 20 største kornbrukene, 815 daa korn. Østlandet	305 400	311 500	295 400
24 Korn og svin, 329 dekar korn + 26 avlssvin. Trøndelag	258 500	268 800	321 200
25 Sau, 130 vinterfôra sauer. Vestlandet	141 800	158 200	170 600
26 Sau, 158 vinterfôra sauer. Nord-Norge	250 500	273 200	298 000
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 270 v.fôra sauer. Landet	240 300	255 700	306 200
28 Samdrift melkeproduksjon, 45 årskyr. Landet	340 200	384 000	452 400

Tabell 8.3 Resultatregning for hvert referansebruk. Verken inntektsfradrag ved skatteligningen eller utslaget av jordbruksoppgjøret 2015 er regnet inn. Kr

1 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Landet

	313 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1 767 365	1 841 263	1 907 431
– Kostnader i alt	1 295 436	1 332 659	1 361 648
= Driftsoverskudd	471 929	508 604	545 783
+ Leid arbeid	132 663	136 776	140 755
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	62 981	61 291	51 921
– Jordbrukets andel av kår	4 130	4 213	4 308
= Vederlag til arbeid og egenkapital	537 481	579 876	630 309
/ Antall årsverk	1,958	1,958	1,958
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	274 544	296 199	321 960
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	10 200	21 900
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	274 544	306 399	343 860

2 Korn, 375 dekar korn. Landet

	91 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	575 891	585 680	582 786
– Kostnader i alt	486 047	498 560	509 129
= Driftsoverskudd	89 844	87 120	73 657
+ Leid arbeid	7 384	7 613	7 834
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	24 902	24 234	20 529
– Jordbrukets andel av kår	3 227	3 292	3 366
= Vederlag til arbeid og egenkapital	69 099	67 207	57 596
/ Antall årsverk	0,417	0,417	0,417
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	165 784	161 244	138 185
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	6 200	12 200
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	165 784	167 444	150 385

3 Sau, 155 vinterfôra sauer. Landet

	112 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	722 066	756 203	785 384
– Kostnader i alt	526 972	541 195	552 129
= Driftsoverskudd	195 094	215 008	233 255
+ Leid arbeid	69 251	71 398	73 475
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	20 003	19 466	16 490
– Jordbrukets andel av kår	2 086	2 128	2 176
= Vederlag til arbeid og egenkapital	242 256	264 812	288 064
/ Antall årsverk	1,296	1,296	1,296
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	186 857	204 255	222 190
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	2 600	5 900
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	186 857	206 855	228 090

4 Melkeproduksjon geit, 125 årsgeiter. Landet

	18 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1 367 787	1 417 224	1 456 875
– Kostnader i alt	994 227	1 022 653	1 044 325
= Driftsoverskudd	373 560	394 571	412 550
+ Leid arbeid	134 755	138 932	142 975
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	59 401	57 807	48 970
– Jordbrukets andel av kår	2 679	2 733	2 794
= Vederlag til arbeid og egenkapital	446 235	472 963	503 761
/ Antall årsverk	1,772	1,772	1,772
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	251 775	266 855	284 232
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	9 300	20 100
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	251 775	276 155	304 332

5 Svin og korn, 47 avlssvin og 377 dekar korn. Landet

	33 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	2 655 625	2 743 429	2 931 169
– Kostnader i alt	2 356 681	2 425 998	2 488 593
= Driftsoverskudd	298 944	317 431	442 576
+ Leid arbeid	102 394	105 568	108 640
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	113 232	110 194	93 347
– Jordbrukets andel av kår	5 944	6 064	6 200
= Vederlag til arbeid og egenkapital	282 162	306 741	451 669
/ Antall årsverk	1,638	1,638	1,638
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	172 209	187 210	275 663
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	–2 100	–3 100
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	172 209	185 110	272 563

6 Egg og planteprodukter, 6 590 verpehøner og 273 dekar korn. Landet

	18 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	2 672 942	2 687 671	2 692 803
- Kostnader i alt	2 230 062	2 299 983	2 361 812
= Driftsoverskudd	442 880	387 688	330 991
+ Leid arbeid	143 522	147 971	152 277
- Jordbrukets andel av gjeldsrenter	112 422	109 406	92 680
- Jordbrukets andel av kår	3 117	3 180	3 251
= Vederlag til arbeid og egenkapital	470 863	423 073	387 337
/ Antall årsverk	1,479	1,479	1,479
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	318 454	286 133	261 964
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	-3 900	-5 700
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	318 454	282 233	256 264

7 Poteter og korn, 142 dekar poteter og 423 dekar korn. Landet

	15 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	2 020 297	2 052 837	2 083 993
- Kostnader i alt	1 414 183	1 444 272	1 481 067
= Driftsoverskudd	606 114	608 565	602 926
+ Leid arbeid	130 835	134 891	138 816
- Jordbrukets andel av gjeldsrenter	57 448	55 907	47 360
- Jordbrukets andel av kår	4 680	4 774	4 882
= Vederlag til arbeid og egenkapital	674 821	682 775	689 500
/ Antall årsverk	1,772	1,772	1,772
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	380 864	385 353	389 149
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	14 300	28 100
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	380 864	399 653	417 249

8 Storfeslakt/ammeku, 30 ammekyr. Landet

	54 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1 234 208	1 282 835	1 323 816
- Kostnader i alt	998 168	1 025 939	1 049 321
= Driftsoverskudd	236 040	256 896	274 495
+ Leid arbeid	80 536	83 033	85 449
- Jordbrukets andel av gjeldsrenter	64 733	62 996	53 365
- Jordbrukets andel av kår	3 461	3 531	3 610
= Vederlag til arbeid og egenkapital	248 382	273 402	302 969
/ Antall årsverk	1,218	1,218	1,218
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	203 945	224 489	248 766
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	2 900	6 400
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	203 945	227 389	255 166

9 Frukt og bær, 49 dekar frukt og bær. Landet

	26 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	845 008	855 144	839 375
– Kostnader i alt	535 146	549 497	562 559
= Driftsoverskudd	309 862	305 647	276 816
+ Leid arbeid	172 787	178 143	183 327
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	17 659	17 185	14 558
– Jordbrukets andel av kår	1 591	1 623	1 660
= Vederlag til arbeid og egenkapital	463 399	464 982	443 925
/ Antall årsverk	1,761	1,761	1,761
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	263 149	264 048	252 090
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	3 700	8 300
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	263 149	267 748	260 390

10 Fjørfekjøtt og planteprodukter, 126 143 fjørfe-slakt. Landet

	14 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	3 777 329	3 873 270	3 420 546
– Kostnader i alt	3 174 937	3 271 315	3 041 009
= Driftsoverskudd	602 392	601 955	379 537
+ Leid arbeid	62 643	64 585	66 464
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	91 220	88 773	75 201
– Jordbrukets andel av kår	3 471	3 541	3 621
= Vederlag til arbeid og egenkapital	570 344	574 226	367 179
/ Antall årsverk	0,922	0,922	0,922
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	618 264	622 472	398 029
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	–7 500	–11 100
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	618 264	614 972	386 929

11 Økologisk melk og storfeslakt, 23 årskyr. Landet

	27 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1 632 923	1 677 172	1 745 362
– Kostnader i alt	1 178 050	1 213 456	1 239 451
= Driftsoverskudd	454 873	463 716	505 911
+ Leid arbeid	155 029	159 835	164 486
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	48 442	47 142	39 935
– Jordbrukets andel av kår	1 483	1 513	1 547
= Vederlag til arbeid og egenkapital	559 977	574 896	628 915
/ Antall årsverk	2,049	2,049	2,049
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	273 250	280 530	306 889
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	10 100	21 800
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	273 250	290 630	328 689

12 Melk (de 1/3 minste melkebrukene), 14 årskyr. Landet

	105 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1 046 321	1 089 062	1 118 622
– Kostnader i alt	714 265	734 082	749 130
= Driftsoverskudd	332 056	354 980	369 492
+ Leid arbeid	94 313	97 237	100 066
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	15 962	15 534	13 159
– Jordbrukets andel av kår	2 453	2 502	2 559
= Vederlag til arbeid og egenkapital	407 954	434 181	453 840
/ Antall årsverk	1,637	1,637	1,637
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	249 148	265 165	277 171
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	9 200	19 900
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	249 148	274 365	297 071

13 Melk (de 1/3 største melkebrukene), 38 årskyr. Landet

	105 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	2 590 426	2 704 381	2 834 650
– Kostnader i alt	1 993 283	2 051 500	2 098 150
= Driftsoverskudd	597 143	652 881	736 500
+ Leid arbeid	171 098	176 402	181 535
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	139 768	136 018	115 223
– Jordbrukets andel av kår	6 252	6 378	6 521
= Vederlag til arbeid og egenkapital	622 221	686 887	796 291
/ Antall årsverk	2,241	2,241	2,241
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	277 629	306 483	355 298
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	10 300	22 200
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	277 629	316 783	377 498

14 Melk og storfeslakt, de 25 største melkebrukene, 54 årskyr. Landet

	25 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	3 560 729	3 721 117	3 921 376
– Kostnader i alt	2 674 461	2 755 088	2 816 152
= Driftsoverskudd	886 268	966 029	1 105 224
+ Leid arbeid	193 776	199 783	205 596
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	215 645	209 859	177 776
– Jordbrukets andel av kår	6 742	6 878	7 032
= Vederlag til arbeid og egenkapital	857 657	949 075	1 126 012
/ Antall årsverk	2,436	2,436	2,436
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	352 109	389 640	462 281
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	13 000	28 100
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	352 109	402 640	490 381

15 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Østlandets flatbygder

	24 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	2 101 660	2 184 075	2 263 258
– Kostnader i alt	1 624 617	1 671 783	1 709 203
= Driftsoverskudd	477 043	512 292	554 055
+ Leid arbeid	208 112	214 563	220 807
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	70 530	68 638	58 144
– Jordbrukets andel av kår	2 033	2 074	2 121
= Vederlag til arbeid og egenkapital	612 592	656 143	714 597
/ Antall årsverk	2,054	2,054	2,054
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	298 293	319 500	347 963
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	11 000	23 800
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	298 293	330 500	371 763

16 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Østlandets andre bygder

	46 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1 700 448	1 772 050	1 840 815
– Kostnader i alt	1 212 915	1 247 425	1 274 232
= Driftsoverskudd	487 533	524 625	566 583
+ Leid arbeid	136 270	140 494	144 582
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	37 251	36 252	30 709
– Jordbrukets andel av kår	7 470	7 620	7 792
= Vederlag til arbeid og egenkapital	579 082	621 247	672 664
/ Antall årsverk	1,943	1,943	1,943
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	298 021	319 721	346 183
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	11 000	23 800
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	298 021	330 721	369 983

17 Melk og storfeslakt, 34 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren

	23 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	2 210 726	2 307 195	2 404 154
– Kostnader i alt	1 732 671	1 783 443	1 826 155
= Driftsoverskudd	478 055	523 752	577 999
+ Leid arbeid	137 169	141 421	145 536
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	126 007	122 626	103 879
– Jordbrukets andel av kår	3 812	3 889	3 976
= Vederlag til arbeid og egenkapital	485 405	538 658	615 680
/ Antall årsverk	1,816	1,816	1,816
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	267 335	296 664	339 083
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	9 900	21 400
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	267 335	306 564	360 483

18 Melk og storfeslakt, 21 årskyr. Agder/Rogaland, andre bygder

	29 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1 529 471	1 595 568	1 654 579
- Kostnader i alt	1 133 881	1 166 609	1 192 631
= Driftsoverskudd	395 590	428 959	461 948
+ Leid arbeid	120 363	124 094	127 705
- Jordbrukets andel av gjeldsrenter	55 661	54 168	45 886
- Jordbrukets andel av kår	1 461	1 490	1 524
= Vederlag til arbeid og egenkapital	458 831	497 395	542 243
/ Antall årsverk	1,812	1,812	1,812
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	253 153	274 430	299 174
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	9 400	20 200
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	253 153	283 830	319 374

19 Melk og storfeslakt, 22 årskyr. Vestlandet

	65 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1 509 542	1 574 116	1 628 087
- Kostnader i alt	1 092 891	1 124 357	1 148 048
= Driftsoverskudd	416 651	449 759	480 039
+ Leid arbeid	102 980	106 172	109 262
- Jordbrukets andel av gjeldsrenter	39 894	38 824	32 888
- Jordbrukets andel av kår	3 761	3 837	3 923
= Vederlag til arbeid og egenkapital	475 976	513 270	552 490
/ Antall årsverk	1,879	1,879	1,879
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	253 369	273 221	294 098
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	9 400	20 200
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	253 369	282 621	314 298

20 Melk og storfeslakt, 27 årskyr. Trøndelag

	64 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1 840 637	1 920 216	1 998 802
- Kostnader i alt	1 342 461	1 381 450	1 410 970
= Driftsoverskudd	498 176	538 766	587 832
+ Leid arbeid	123 727	127 563	131 274
- Jordbrukets andel av gjeldsrenter	68 086	66 259	56 129
- Jordbrukets andel av kår	6 326	6 453	6 599
= Vederlag til arbeid og egenkapital	547 491	593 617	656 378
/ Antall årsverk	2,118	2,118	2,118
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	258 475	280 252	309 882
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	9 600	20 700
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	258 475	289 852	330 582

21 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Nord-Norge

	62 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1 826 056	1 901 515	1 982 551
- Kostnader i alt	1 306 428	1 343 112	1 371 753
= Driftsoverskudd	519 628	558 403	610 798
+ Leid arbeid	145 208	149 709	154 066
- Jordbrukets andel av gjeldsrenter	85 900	83 595	70 815
- Jordbrukets andel av kår	1 235	1 260	1 288
= Vederlag til arbeid og egenkapital	577 701	623 257	692 761
/ Antall årsverk	1,971	1,971	1,971
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	293 140	316 257	351 525
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	10 900	23 400
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	293 140	327 157	374 925

22 Korn, < 400 dekar korn (231 dekar korn). Østlandet

	54 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	361 020	367 213	367 429
- Kostnader i alt	314 359	322 518	329 614
= Driftsoverskudd	46 661	44 695	37 815
+ Leid arbeid	2 980	3 072	3 162
- Jordbrukets andel av gjeldsrenter	19 489	18 966	16 067
- Jordbrukets andel av kår	2 640	2 693	2 754
= Vederlag til arbeid og egenkapital	27 512	26 108	22 156
/ Antall årsverk	0,332	0,332	0,332
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	82 805	78 580	66 685
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	3 100	6 100
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	82 805	81 680	72 785

23 Korn, de 20 største kornbrukene, 815 dekar korn. Østlandet

	20 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1 265 827	1 288 010	1 285 224
- Kostnader i alt	1 040 826	1 068 277	1 090 018
= Driftsoverskudd	225 001	219 733	195 206
+ Leid arbeid	22 400	23 094	23 766
- Jordbrukets andel av gjeldsrenter	36 642	35 659	30 207
- Jordbrukets andel av kår	3 174	3 238	3 311
= Vederlag til arbeid og egenkapital	207 585	203 930	185 454
/ Antall årsverk	0,680	0,680	0,680
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	305 418	300 041	272 857
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	11 500	22 500
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	305 418	311 541	295 357

24 Korn og svin, 329 dekar korn og 26 avlssvin. Trøndelag

	27 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1 430 313	1 474 288	1 547 271
– Kostnader i alt	1 159 216	1 192 860	1 222 209
= Driftsoverskudd	271 097	281 428	325 062
+ Leid arbeid	51 232	52 820	54 357
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	57 992	56 436	47 808
– Jordbrukets andel av kår	6 966	7 106	7 266
= Vederlag til arbeid og egenkapital	257 371	270 706	324 345
/ Antall årsverk	0,996	0,996	0,996
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	258 492	271 885	325 757
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	–3 100	–4 600
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	258 492	268 785	321 157

25 Sau, 130 vinterfôra sauer. Vestlandet

	25 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	580 461	610 044	628 989
– Kostnader i alt	425 911	437 759	446 906
= Driftsoverskudd	154 550	172 285	182 083
+ Leid arbeid	56 913	58 677	60 385
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	14 107	13 729	11 630
– Jordbrukets andel av kår	1 931	1 970	2 014
= Vederlag til arbeid og egenkapital	195 425	215 263	228 824
/ Antall årsverk	1,378	1,378	1,378
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	141 841	156 239	166 082
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	2 000	4 500
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	141 841	158 239	170 582

26 Sau, 158 vinterfôra sauer. Nord-Norge

	21 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	781 800	816 270	846 043
– Kostnader i alt	547 197	561 893	572 977
= Driftsoverskudd	234 603	254 377	273 066
+ Leid arbeid	86 173	88 844	91 430
– Jordbrukets andel av gjeldsrenter	20 806	20 248	17 152
– Jordbrukets andel av kår	630	643	657
= Vederlag til arbeid og egenkapital	299 340	322 330	346 687
/ Antall årsverk	1,195	1,195	1,195
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	250 468	269 705	290 085
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	3 500	7 900
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	250 468	273 205	297 985

27 Sau, de 25 største sauebrukene, 270 vinterføra sauer. Landet

	25 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	1 194 064	1 234 058	1 325 795
- Kostnader i alt	828 814	851 531	869 053
= Driftsoverskudd	365 250	382 527	456 742
+ Leid arbeid	106 884	110 197	113 404
- Jordbrukets andel av gjeldsrenter	37 541	36 534	30 948
- Jordbrukets andel av kår	3 878	3 956	4 045
= Vederlag til arbeid og egenkapital	430 715	452 234	535 153
/ Antall årsverk	1,792	1,792	1,792
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	240 299	252 305	298 566
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	3 400	7 600
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	240 299	255 705	306 166

28 Samdrift melkeproduksjon, 45 årskyr. Landet

	31 bruk		
	2013	2014	2015
Inntekter i alt	3 289 100	3 434 091	3 611 906
- Kostnader i alt	2 385 297	2 454 204	2 509 439
= Driftsoverskudd	903 803	979 887	1 102 467
+ Leid arbeid	120 804	124 549	128 173
- Jordbrukets andel av gjeldsrenter	111 924	108 921	92 269
- Jordbrukets andel av kår	10 383	10 592	10 830
= Vederlag til arbeid og egenkapital	902 300	984 923	1 127 541
/ Antall årsverk	2,652	2,652	2,652
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	340 230	371 384	425 161
+ Volumframregninger fra regnskapsåret	0	12 600	27 200
= Vederlag arb. og egenkap. per årsverk inkl. volumframregn.	340 230	383 984	452 361

Tabell 8.4 Utvikling i sum tilskudd. Kr per bruk

	Sum tilskudd 2013	Endring til 2014	Endring til 2015 ¹	Endring til 2016 ²	Endring 2014– 2015 ¹
1 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Landet	571 912	26 635	25 746	28 326	-888
2 Korn, 375 dekar korn. Landet	160 253	1 095	-2 814	-3 169	-3 908
3 Sau, 155 vinterfôra sauer. Landet	410 196	22 583	42 162	45 446	19 579
4 Melkeproduksjon geit, 125 årsgaier. Landet	811 294	30 168	42 400	52 005	12 232
5 Svin og korn, 47 avlssvin + 377 dekar korn. Landet	266 996	12 022	11 272	535	-750
6 Egg/planteprod., 6 590 høner + 273 dekar korn. Landet	282 259	6 607	2 801	3 307	-3 806
7 Poteter og korn, 142 daa potet + 423 daa korn. Landet	231 169	3 443	-4 627	-4 840	-8 070
8 Storfeslakt/ammeku, 30 ammekyr. Landet	545 791	33 539	50 015	53 750	16 476
9 Frukt og bær, 49 dekar frukt og bær. Landet	248 509	14 590	16 052	17 293	1 462
10 Fjorfekjøtt/planteprodukter, 126 143 fjorfeslakt. Landet	131 558	3 787	1 372	1 797	-2 415
11 Økologisk melk og storfeslakt, 23 årskyr. Landet	621 753	19 165	33 926	35 496	14 761
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 14 årskyr. Landet	441 998	17 991	13 175	15 186	-4 816
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 38 årskyr. Landet	685 833	39 163	62 522	65 983	23 359
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 54 årskyr. Landet	857 901	52 899	102 338	106 780	49 439
15 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Østlandets flatbygder	608 030	26 373	27 480	30 249	1 107
16 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Østlandets andre bygd.	593 349	27 903	34 823	37 221	6 920
17 Melk og storfeslakt, 34 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	439 354	28 949	29 749	32 725	800
18 Melk og storfesl., 21 årskyr. Agder/Rogal., andre bygd.	493 739	24 974	26 577	29 346	1 604
19 Melk og storfeslakt, 22 årskyr. Vestlandet	511 039	23 015	18 740	21 166	-4 274
20 Melk og storfeslakt, 27 årskyr. Trøndelag	544 890	27 374	33 342	36 357	5 968
21 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Nord-Norge	719 482	29 771	46 875	51 208	17 103
22 Korn, < 400 dekar korn (231 dekar korn). Østlandet	101 581	785	154	-88	-631
23 Korn, de 20 største kornbrukene, 815 dekar. Østlandet	312 115	2 083	-2 804	-3 616	-4 887
24 Korn og svin, 329 dekar korn + 26 avlssvin. Trøndelag	215 954	7 448	-1 488	-8 826	-8 936
25 Sau, 130 vinterfôra sauer. Vestlandet	354 997	21 249	33 205	36 399	11 956
26 Sau, 158 vinterfôra sauer. Nord-Norge	468 311	22 976	43 384	47 690	20 408
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 270 v.f. sauer. Landet	612 030	27 492	101 263	104 526	73 770
28 Samdrift melkeproduksjon, 45 årskyr. Landet	851 180	49 891	92 822	97 390	42 930

1) Før utslaget av jordbruksoppgjøret 2015 er regnet inn

2) Med 2016 menes fullt utslag av jordbruksoppgjøret 2015

Tabell 8.5 Utvikling i sum tilskudd. Kr per årsverk

	Sum tilskudd 2013	Endring til 2014	Endring til 2015 ¹	Endring til 2016 ²	Endring 2014– 2015 ¹
1 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Landet	292 131	13 605	13 151	14 469	-454
2 Korn, 375 dekar korn. Landet	384 482	2 627	-6 750	-7 604	-9 377
3 Sau, 155 vinterfôra sauer. Landet	316 393	17 418	32 520	35 053	15 102
4 Melkeproduksjon geit, 125 årsgaier. Landet	457 748	17 021	23 923	29 342	6 901
5 Svin og korn, 47 avlssvin + 377 dekar korn. Landet	162 953	7 337	6 879	327	-458
6 Egg/planteprod., 6 590 høner + 273 dekar korn. Landet	190 897	4 468	1 894	2 237	-2 574
7 Poteter og korn, 142 daa potet + 423 daa korn. Landet	130 470	1 943	-2 611	-2 731	-4 555
8 Storfeslakt/ammeku, 30 ammekyr. Landet	448 146	27 539	41 067	44 134	13 528
9 Frukt og bær, 49 dekar frukt og bær. Landet	141 120	8 285	9 115	9 820	830
10 Fjorfekjøtt/planteprodukter, 126 143 fjorfeslakt. Landet	142 611	4 106	1 488	1 948	-2 618
11 Økologisk melk og storfeslakt, 23 årskyr. Landet	303 394	9 352	16 555	17 321	7 203
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 14 årskyr. Landet	269 939	10 988	8 047	9 275	-2 941
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 38 årskyr. Landet	306 013	17 474	27 897	29 441	10 423
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 54 årskyr. Landet	352 209	21 717	42 015	43 838	20 297
15 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Østlandets flatbygder	296 072	12 842	13 381	14 729	539
16 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Østlandets andre bygd.	305 364	14 360	17 921	19 156	3 561
17 Melk og storfeslakt, 34 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	241 973	15 943	16 384	18 023	441
18 Melk og storfesl., 21 årskyr. Agder/Rogal., andre bygd.	272 413	13 779	14 664	16 191	885
19 Melk og storfeslakt, 22 årskyr. Vestlandet	272 033	12 251	9 976	11 267	-2 275
20 Melk og storfeslakt, 27 årskyr. Trøndelag	257 247	12 924	15 741	17 164	2 817
21 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Nord-Norge	365 084	15 107	23 785	25 984	8 679
22 Korn, < 400 dekar korn (231 dekar korn). Østlandet	305 737	2 363	463	-263	-1 900
23 Korn, de 20 største kornbrukene, 815 dekar. Østlandet	459 212	3 064	-4 126	-5 321	-7 190
24 Korn og svin, 329 dekar korn + 26 avlssvin. Trøndelag	216 894	7 481	-1 494	-8 864	-8 975
25 Sau, 130 vinterfôra sauer. Vestlandet	257 659	15 423	24 100	26 418	8 677
26 Sau, 158 vinterfôra sauer. Nord-Norge	391 852	19 225	36 301	39 904	17 076
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 270 v.f. sauer. Landet	341 456	15 338	56 495	58 316	41 157
28 Samdrift melkeproduksjon, 45 årskyr. Landet	320 954	18 813	35 000	36 723	16 188

1) Før utslaget av jordbruksoppgjøret 2015 er regnet inn

2) Med 2016 menes fullt utslag av jordbruksoppgjøret 2015

Tabell 8.6 Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kr per bruk

		2013	2014	2015 ¹	
1	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Landet	59 200	59 600	62 700
2	Korn. 375 dekar korn	Landet	20 600	19 100	16 100
3	Sau. 155 vinterfôra sauer	Landet	35 100	35 200	36 700
4	Melkeproduksjon geit. 125 årsgeiter	Landet	50 700	50 100	51 600
5	Svin og korn. 47 avlssvin + 377 dekar korn	Landet	44 100	43 700	54 100
6	Egg og planteprodukter. 6 590 høner + 273 dekar korn	Landet	56 700	49 500	44 800
7	Poteter og korn. 142 dekar poteter + 423 dekar korn	Landet	70 900	67 900	67 500
8	Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr	Landet	38 700	38 700	40 100
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	45 100	42 700	40 300
10	Fjorfekjøtt og planteprodukter. 126 143 fjorfeslakt	Landet	70 600	67 400	48 900

1) Før utslaget av jordbruksoppjøret 2015 er regnet inn

Tabell 8.7 Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kr per bruk

		2013	2014	2015 ¹	
11	Økologisk melk og storfeslakt. 23 årskyr	Landet	57 700	55 900	59 400
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 14 årskyr	Landet	47 000	46 800	48 000
13	Melk (de 1/3 største brukene). 38 årskyr	Landet	70 200	71 600	72 900
14	Melk (de 25 største brukene). 54 årskyr	Landet	76 400	72 900	72 900
15	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Østlandets flatbygder	59 700	59 900	63 400
16	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Østlandets a. bygder	60 600	60 900	64 400
17	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rog., Jæren	59 800	60 900	65 400
18	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	52 600	53 000	55 700
19	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Vestlandet	54 400	54 700	57 200
20	Melk og storfeslakt. 27 årskyr	Trøndelag	61 500	62 100	66 200
21	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Nord-Norge	63 400	63 800	68 100
22	Korn. < 400 dekar korn (231 dekar korn)	Østlandet	10 700	9 800	8 300
23	Korn (de 20 største brukene). 815 dekar korn	Østlandet	37 700	35 600	33 500
24	Korn og korn/svin. 329 dekar + 26 avlssvin	Trøndelag	41 700	40 700	44 300
25	Sau. 130 vinterfôra sauer	Vestlandet	31 600	31 600	32 400
26	Sau. 158 vinterfôra sauer	Nord-Norge	38 500	38 400	40 000
27	Sau (de 25 største brukene). 270 v.f. sauer	Landet	49 900	49 100	55 300
28	Samdrift melkeproduksjon. 45 årskyr	Landet	76 400	72 900	72 900

1) Før utslaget av jordbruksoppjøret 2015 er regnet inn

De to tabellene ovenfor viser antatt inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget for det enkelte referansebruk for årene 2013–2015. Resultatene for 2015 er før virkningene i 2015 av årets jordbruksoppjør er innarbeidet.

Beregningen tar utgangspunkt i halvt driftsoverskudd på referansebrukene det enkelte år og reglene for beregning av jordbruksfradraget det enkelte år. Beregnet jordbruksfradrag er omregnet til verdi før skatt med skatteprosent 39,0 på alle bruk i regnskapsåret 2013 og med skatteprosent 38,4 på alle bruk i framregningsårene 2014 og 2015 (jf. Totalkalkylepublikasjonen 2015 underkapittel 6.2).

I tabellene 8.8 og 8.9 er de samme beregnede utslagene av jordbruksfradraget på vederlag til arbeid og egenkapital vist per årsverk.

Tabell 8.8 Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kr per årsverk

		2013	2014	2015 ¹	
1	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Landet	30 300	30 400	32 000
2	Korn. 375 dekar korn	Landet	49 500	45 800	38 700
3	Sau. 155 vinterfôra sauer	Landet	27 100	27 100	28 300
4	Melkeproduksjon geit. 125 årsgelter	Landet	28 600	28 300	29 100
5	Svin og korn. 47 avlssvin + 377 dekar korn	Landet	26 900	26 700	33 000
6	Egg og planteprodukter. 6 590 høner + 273 dekar korn	Landet	38 300	33 500	30 300
7	Poteter og korn. 142 dekar poteter + 423 dekar korn	Landet	40 000	38 300	38 100
8	Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr	Landet	31 700	31 700	32 900
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	25 600	24 300	22 900
10	Fjorfekjøtt og planteprodukter. 126 143 fjorfeslakt	Landet	76 500	73 000	53 000

1) Før utslaget av jordbruksoppjøret 2015 er regnet inn

Tabell 8.9 Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kr per årsverk

		2013	2014	2015 ¹	
11	Økologisk melk og storfeslakt. 23 årskyr	Landet	28 200	27 300	29 000
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 14 årskyr	Landet	28 700	28 600	29 300
13	Melk (de 1/3 største brukene). 38 årskyr	Landet	31 300	32 000	32 500
14	Melk (de 25 største brukene). 54 årskyr	Landet	31 400	29 900	29 900
15	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Østlandets flatbygder	29 100	29 200	30 900
16	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Østlandets a. bygder	31 200	31 400	33 200
17	Melk og storfeslakt. 34 årskyr	Agder og Rog., Jæren	32 900	33 500	36 000
18	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	29 000	29 200	30 700
19	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Vestlandet	29 000	29 100	30 500
20	Melk og storfeslakt. 27 årskyr	Trøndelag	29 000	29 300	31 300
21	Melk og storfeslakt. 23 årskyr	Nord-Norge	32 200	32 400	34 600
22	Korn. < 400 dekar korn (231 dekar korn)	Østlandet	32 200	29 500	24 900
23	Korn (de 20 største brukene). 815 dekar korn	Østlandet	55 500	52 300	49 300
24	Korn og korn/svin. 329 dekar + 26 avlssvin	Trøndelag	41 900	40 900	44 500
25	Sau. 130 vinterfôra sauer	Vestlandet	22 900	22 900	23 500
26	Sau. 158 vinterfôra sauer	Nord-Norge	32 200	32 200	33 500
27	Sau (de 25 største brukene). 270 v.f. sauer	Landet	27 900	27 400	30 800
28	Samdrift melkeproduksjon. 45 årskyr	Landet	28 800	27 500	27 500

1) Før utslaget av jordbruksoppjøret 2015 er regnet inn

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk inklusive beregnet utslag av jordbruksfradraget for de enkelte referansebruk.

Tabell 8.10 Vederlag til arbeid og egenkapital, inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2013. Resultatene før jordbruksoppgjøret 2015. Kr per årsverk

	Årsverk	2013	2014	2015
1 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Landet	1,958	304 800	336 800	375 900
2 Korn, 375 dekar korn. Landet	0,417	215 300	213 300	189 100
3 Sau, 155 vinterfôra sauer. Landet	1,296	213 900	234 000	256 400
4 Melkeproduksjon geit, 125 årsgeiter. Landet	1,772	280 400	304 400	333 500
5 Svin og korn, 47 avlssvin + 377 dekar korn. Landet	1,638	199 200	211 800	305 600
6 Egg og planteprodukter, 6 590 høner+273 dekar korn. Landet	1,479	356 800	315 700	286 600
7 Poteter og korn, 142 daa poteter + 423 daa korn. Landet	1,772	420 900	438 000	455 300
8 Storfeslakt/ammeku, 30 ammekyr. Landet	1,218	235 700	259 100	288 100
9 Frukt og bær, 49 dekar frukt og bær. Landet	1,761	288 800	292 000	283 300
10 Fjorfekjøtt og planteprodukter, 126 143 fjorfeslakt. Landet	0,922	694 800	688 000	439 900

Tabell 8.11 Vederlag til arbeid og egenkapital, inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2013. Resultatene før jordbruksoppgjøret 2015. Kr per årsverk

	Årsverk	2013	2014	2015
11 Økologisk melk og storfeslakt, 23 årskyr. Landet	2,049	301 400	317 900	357 700
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 14 årskyr. Landet	1,637	277 900	303 000	326 400
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 38 årskyr. Landet	2,241	308 900	348 700	410 000
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 54 årskyr. Landet	2,436	383 500	432 600	520 300
15 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Østlandets flatbygder	2,054	327 400	359 700	402 600
16 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Østlandets andre bygder	1,943	329 200	362 100	403 100
17 Melk og storfeslakt, 34 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	1,816	300 200	340 100	396 500
18 Melk og storfeslakt, 21 årskyr. Agder/Rogal., andre bygder	1,812	282 200	313 100	350 100
19 Melk og storfeslakt, 22 årskyr. Vestlandet	1,879	282 300	311 700	344 800
20 Melk og storfeslakt, 27 årskyr. Trøndelag	2,118	287 500	319 200	361 800
21 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Nord-Norge	1,971	325 300	359 500	409 500
22 Korn, < 400 dekar korn (231 dekar korn). Østlandet	0,332	115 000	111 200	97 700
23 Korn, de 20 største kornbrukene, 815 dekar korn. Østlandet	0,680	360 900	363 900	344 700
24 Korn og svin, 329 dekar korn + 26 avlssvin. Trøndelag	0,996	300 400	309 700	365 700
25 Sau, 130 vinterfôra sauer. Vestlandet	1,378	164 700	181 200	194 100
26 Sau, 158 vinterfôra sauer. Nord-Norge	1,195	282 700	305 400	331 500
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 270 v.fôra sauer. Landet	1,792	268 200	283 100	337 000
28 Samdrift melkeproduksjon, 45 årskyr. Landet	2,652	369 000	411 500	479 900

Tabell 8.12 Endring i vederlag til arbeid og egenkapital, inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget og inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2013. Resultatene før jordbruksoppgjøret 2015. Kr per årsverk

	Vederlag i 2013	Endring fra 2013 til 2014	Endring fra 2014 til 2015	Endring fra 2013 til 2015
1 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Landet	304 800	32 000	39 100	71 100
2 Korn, 375 dekar korn. Landet	215 300	-2 000	-24 200	-26 200
3 Sau, 155 vinterfôra sauer. Landet	213 900	20 100	22 400	42 500
4 Melkeproduksjon geit, 125 årsgeiter. Landet	280 400	24 000	29 100	53 100
5 Svin og korn, 47 avlssvin + 377 dekar korn. Landet	199 200	12 600	93 800	106 400
6 Egg og planteprod., 6 590 høner + 273 dekar korn. Landet	356 800	-41 100	-29 100	-70 200
7 Poteter og korn, 142 daa poteter + 423 daa korn. Landet	420 900	17 100	17 300	34 400
8 Storfeslakt/ammeku, 30 ammekyr. Landet	235 700	23 400	29 000	52 400
9 Frukt og bær, 49 dekar frukt og bær. Landet	288 800	3 200	-8 700	-5 500
10 Fjorfekjøtt og planteprod., 126 143 fjorfeslakt. Landet	694 800	-6 800	-248 100	-254 900

Tabell 8.13 Endring i vederlag til arbeid og egenkapital, inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget og inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2013. Resultatene før jordbruksoppgjøret 2015. Kr per årsverk

	Vederlag i 2013	Endring fra 2013 til 2014	Endring fra 2014 til 2015	Endring fra 2013 til 2015
11 Økologisk melk og storfeslakt, 23 årskyr. Landet	301 400	16 500	39 800	56 300
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 14 årskyr. Landet	277 900	25 100	23 400	48 500
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 38 årskyr. Landet	308 900	39 800	61 300	101 100
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 54 årskyr. Landet	383 500	49 100	87 700	136 800
15 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Østlandets flatbygder	327 400	32 300	42 900	75 200
16 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Østlandets andre bygder	329 200	32 900	41 000	73 900
17 Melk og storfeslakt, 34 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	300 200	39 900	56 400	96 300
18 Melk og storfeslakt, 21 årskyr. Agder/Rogal., andre bygder	282 200	30 900	37 000	67 900
19 Melk og storfeslakt, 22 årskyr. Vestlandet	282 300	29 400	33 100	62 500
20 Melk og storfeslakt, 27 årskyr. Trøndelag	287 500	31 700	42 600	74 300
21 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Nord-Norge	325 300	34 200	50 000	84 200
22 Korn, < 400 dekar korn (231 dekar korn). Østlandet	115 000	-3 800	-13 500	-17 300
23 Korn, de 20 største kornbrukene, 815 dekar korn. Østlandet	360 900	3 000	-19 200	-16 200
24 Korn og svin, 329 dekar korn + 26 avlssvin. Trøndelag	300 400	9 300	56 000	65 300
25 Sau, 130 vinterfôra sauer. Vestlandet	164 700	16 500	12 900	29 400
26 Sau, 158 vinterfôra sauer. Nord-Norge	282 700	22 700	26 100	48 800
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 270 v.fôra sauer. Landet	268 200	14 900	53 900	68 800
28 Samdrift melkeproduksjon, 45 årskyr. Landet	369 000	42 500	68 400	110 900

I tabell 8.14 er årets jordbruksoppgjør innarbeidet i referansebruksberegningene og regnet fram til kalenderåret 2016 (fullt utslag av oppgjøret) med utgangspunkt i de forutsetninger som er lagt til grunn i oppgjøret.

Tabell 8.14 Vederlag til arbeid og egenkapital, både uten og med beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Fullt utslag er helårsvirkningen for kalenderåret 2016 når jordbruksoppgjøret 2015 er innarbeidet med oppgjørets forutsetninger for pris- og kostnadsvekst fra 2015 til 2016. Kr per årsverk

	2015 ¹ før oppgjør ekskl. skatt	2015 ¹ inkl. skatt	Fullt utslag av oppgjør ² ekskl. skatt	Fullt utslag av oppgjør ² inkl. skatt
1 Melk og storfeslakt, 25 årskyr. Landet	343 900	375 900	7 700	8 100
2 Korn, 375 dekar korn. Landet	150 400	189 100	10 900	12 300
3 Sau, 155 vinterfôra sauer. Landet	228 100	256 400	4 900	5 100
4 Melkeproduksjon geit, 125 årsgaier. Landet	304 300	333 500	4 700	4 700
5 Svin og korn, 47 avlssvin + 377 dekar korn. Landet	272 600	305 600	22 000	23 300
6 Egg/planteprod., 6 590 høner + 273 dekar korn. Landet	256 300	286 600	1 000	400
7 Poteter og korn, 142 daa potet + 423 daa korn. Landet	417 200	455 300	20 400	21 800
8 Storfeslakt/ammeku, 30 ammekyr. Landet	255 200	288 100	9 700	10 000
9 Frukt og bær, 49 dekar frukt og bær. Landet	260 400	283 300	4 400	4 400
10 Fjorfekjøtt/planteprod., 126 143 fjorfeslakt. Landet	386 900	439 900	-16 400	-18 600
11 Økologisk melk og storfeslakt, 23 årskyr. Landet	328 700	357 700	4 300	4 300
12 Melk, de 1/3 minste melkebrukene, 14 årskyr. Landet	297 100	326 400	3 800	3 900
13 Melk, de 1/3 største melkebrukene, 38 årskyr. Landet	377 500	410 000	12 300	12 400
14 Melk, de 25 største melkebrukene, 54 årskyr. Landet	490 400	520 300	17 900	18 000
15 Melk og storfeslakt, 28 årskyr. Østlandets flatbygder	371 800	402 600	8 800	9 200
16 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Østlandets andre bygd.	370 000	403 100	6 500	6 800
17 Melk og storfeslakt, 34 årskyr. Agder/Rogaland, Jæren	360 500	396 500	13 500	14 100
18 Melk og storfesl., 21 årskyr. Agder/Rogal., andre bygd.	319 400	350 100	7 700	8 000
19 Melk og storfeslakt, 22 årskyr. Vestlandet	314 300	344 800	6 400	6 600
20 Melk og storfeslakt, 27 årskyr. Trøndelag	330 600	361 800	8 400	8 800
21 Melk og storfeslakt, 23 årskyr. Nord-Norge	374 900	409 500	8 500	8 700
22 Korn, < 400 dekar korn (231 dekar korn). Østlandet	72 800	97 700	8 300	9 100
23 Korn, 20 største kornbrukene, 815 daa korn. Østlandet	295 400	344 700	14 800	15 700
24 Korn og svin, 329 dekar korn + 26 avlssvin. Trøndelag	321 200	365 700	19 400	20 600
25 Sau, 130 vinterfôra sauer. Vestlandet	170 600	194 100	3 800	4 000
26 Sau, 158 vinterfôra sauer. Nord-Norge	298 000	331 500	5 900	6 100
27 Sau, de 25 største sauebrukene, 270 v.f. sauer. Landet	306 200	337 000	6 400	6 700
28 Samdrift melkeproduksjon, 45 årskyr. Landet	452 400	479 900	12 100	12 100

1) Før utslaget av jordbruksoppgjøret 2015 er regnet inn i resultatene for året 2015

2) Fullt utslag for kalenderåret 2016 (helårsvirkning av oppgjøret) med oppgjørets forutsetninger for pris- og kostnadsvekst i 2016 (jf. tabell 7.1)

8.2 Økologisk melkeproduksjon

I driftsgranskingsmaterialet for 2013 er det 28 økologiske melkeproduksjonsbruk. Ett av disse brukene har levert data til NILF på annen måte enn til de ordinære driftsgranskingene. Det er derfor 27 Debio-godkjente melkeproduksjonsbruk som inngår i årets referansebruk 11 med økologisk melk og storfeslakt. Presentasjonen i tabell 8.15 omfatter kun regnskapsåret 2013 (basisåret).

Årets driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon ligger i fylkene Østfold, Akershus, Hedmark, Vestfold, Telemark, Aust-Agder, Vest-Agder, Rogaland, Hordaland, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Nordland.

Referansebruk 11 har 23,4 årskyr, 30,9 andre storfe og bare et lite innslag av andre husdyr. Jordbruksarealet i alt er på 389 dekar, herav 357 dekar eng/beite og 29 dekar korn/erter/oljefrø. Referansebruket leverer ca. 138 600 liter melk og 3 640 kg storfekjøtt. Oppnådd melkepris (uten tilskudd) er 5,35 kr per liter, som er 59 øre høyere enn for eksempel på referansebruk 1. For ku- og storfekjøtt er oppnådd pris (uten tilskudd) henholdsvis 85 øre høyere og 2,31 kr lavere per kg enn på referansebruk 1.

Tabell 8.15 viser det økonomiske resultatet for gruppen av driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon, referansebruk 11, i regnskapsåret 2013 og de tilsvarende resultatene for referansebruk 1. Av tabellen går det fram at de ulike inntekts- og kostnadspostene er noe forskjellig mellom de to gruppene av bruk. Arbeidsforbruket på de økologiske melkeproduksjonsbrukene er i gjennomsnitt 3 781 timer mens det er 3 612 timer på referansebruk 1 som i årets beregninger har 24,6 årskyr (og til sammenligning 3 789 timer på referansebruk 15 med 27,7 årskyr og 3 636 timer på referansebruk 21 med 23,3 årskyr).

Tabell 8.15 Resultatregning for 27 driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon og referansebruk 1, regnskapsåret 2013. Kr

	Økologisk melkeproduksjon	Referansebruk nr. 1
Antall årskyr	23,4	24,6
Jordbruksareal i alt, dekar	389	354
Sum inntekter før tilskudd	1 011 200	1 194 500
Pristilskudd	40 000	98 900
Produksjonsuavhengige tilskudd	581 700	473 000
+ Tilskudd i alt	621 700	571 900
= Inntekter i alt	1 632 900	1 766 400
Variable kostnader	433 500	582 900
Faste kostnader	566 100	543 000
Avskrivninger	178 400	169 500
- Kostnader i alt	1 178 000	1 295 400
= Driftsoverskudd	454 900	471 000
+ Leid arbeid	155 000	132 600
- Jordbrukets andel av gjeldsrenter	48 400	63 000
- Jordbrukets andel av kår	1 500	4 100
= Vederlag til arbeid og egenkapital	560 000	536 500
/ Antall årsverk	2,049	1,958
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	273 300	274 000

8.3 Samdrifter i melkeproduksjon

For regnskapsåret 2013 er det samlet inn 31 skatteregnskap fra samdrifter med minst to aktive deltakere og som ikke hadde annen vesentlig produksjon enn melk og tilhørende kjøttproduksjon på storfe.

Skatteregnskapene for samdriftene er omarbeidet til driftsregnskap etter de samme prinsipper som blir brukt for de regnskapene som inngår i de ordinære driftsgranskingene for jord- og skogbruk. Utvalget av samdrifter er tilfeldig og basert på lister som er trukket fra tilskuddsregisteret til Landbruksdirektoratet.

Resultatet for samdriftene er presentert i tabellen under. Regnskapet for samdriften er slått sammen med regnskapet til hver av deltakerne i samdriften slik at tallene viser resultatet for hele virksomheten. All jordbruksvirksomhet på de aktuelle eiendommene inngår, slik at både samdriften og deltakernes egen jordbruksvirksomhet er tatt med. Resultatmålene for den enkelte samdrift blir da samlet for samdriften og deltakerne.

Samdriftene er sammenlignet med en gruppe i driftsgranskingene bestående av 60 store melkeproduksjonsbruk som er drevet av enkeltbrukere, det vil si enkeltbruk som har driftsformen produksjon av melk og storfeslakt.¹ Driftsomfanget på disse har vært 45,4 årskyr, det samme som i samdriftene. Omfanget av husdyrholdet har da vært såpass likt at dette skulle være en god sammenligningsgruppe. Det viser seg at samdriftene har hatt en god del større areal enn de store melkebrukene, 677 dekar mot 540 dekar. De store melkebrukene har tatt litt større avlinger enn samdriftene, 381 FEm per dekar mot 353 FEm per dekar for samdriftene. Vi tror at noe av dette skyldes plasseringen til de store melkebrukene. De fleste av disse ligger på flatbygdene, mens samdriftene er mer spredd over hele landet og har noe dårligere naturgitte forhold.

Samlede eiendeler i jordbruket hos samdriftene var per 31. desember 2013 verdt 6,7 mill. kr. På det samme tidspunktet var verdien av jordbrukseiendelene på de store melkebrukene nesten 7,4 mill. kr.

Samdriftene har hatt større melkekvote enn de store melkebrukene. De store melkebrukene har utnyttet melkekvoten litt bedre, med 96 prosent fyllingsgrad. Hos samdriftene ble 95 prosent av kvoten oppfylt. Samdriftene har produsert noe mer kjøtt enn de store melkebrukene, 269 kg kontra 227 kg per årsku. Samlet inntekt fra husdyrholdet har vært 2 304 300 kr hos samdriftene og 2 102 000 kr hos de store melkebrukene.

Arbeidseffektiviteten ser ut til å ha vært litt større på de store melkebrukene enn i samdriftene. Antall arbeidstimer per årsku har vært 97 på de store melkebrukene mot 108 timer hos samdriftene. Dette kan delvis skyldes hvordan en del av samdriftene er organisert, med melkekyr i ett fjøs og ungdyr i et annet. Ofte kan også de enkelte fjøsene og arealet ligge langt fra hverandre, noe som gir flere arbeidstimer for samdriftene.

Utbetalte tilskudd har vært større hos samdriftene enn hos de store melkebrukene, henholdsvis 857 600 kr mot 747 500 kr. En stor del av forskjellen skyldes at mange av samdriftene ligger i soner med høyere satser for tilskudd enn det som er tilfelle

¹ Driftsgranskingene er utvidet til å omfatte en egen gruppe med samdriftsbruk der minst to deltakere deltar aktivt i driften. I tillegg er det også med noen samdrifter med bare én aktiv deltaker i den vanlige driftsgranskingen. Disse er da klassifisert som enkeltbruk og inngår ikke i gruppen samdrifter. De fleste av disse samdriftene (med bare én aktiv deltaker) inngår imidlertid i sammenligningsgruppen store melkebruk. Det er således noen samdriftsbruk med i sammenligningsgruppen. Det er mulig at dette bidrar til å undervurdere forskjellen mellom samdrifter og andre melkebruk.

for de store melkebrukene. Samtidig har samdriftene større areal. Dette har slått ut i høyere utbetalinger av areal- og kulturlandskapstilskudd. Noe av forskjellene i tilskudd skyldes også at samdriftene er jevnt fordelt i regionene, men de store melkebrukene er mer konsentrert i soner uten distriktstilskudd.

Sum produksjonsinntekter har vært 3 269 700 kr hos samdriftene. Tilsvarende sum hos de store melkebrukene har vært 2 938 200 kr.

De variable kostnadene har vært høyere hos samdriftene. Dette skyldes i stor grad større kjøttproduksjon. Innkjøp av forbruksartikler til husdyrholdet har også kommet opp i større beløp hos samdriftene, og det samme gjelder utgifter til innkjøp av dyr. Samdriftene har hatt litt høyere faste kostnader enn de store melkebrukene. Både samdriftene og de store melkebrukene har hatt en liten økning i faste kostnader sammenlignet med tilsvarende grupper i 2012. De store melkebrukene har hatt større kostnader til maskinleie, leasing, jordleie og kvoteleie enn samdriftene, 233 800 kr mot 211 800 kr. Samdriftene har blant annet hatt større kostnader til vedlikehold. Kostnadene til leid arbeid har vært mindre. Dette skyldes at brukere i samdrift i mange tilfeller avløser hverandre eller arbeider i turnus slik at behovet for ekstern avløser blir mindre. Sum faste kostnader for samdriftene har vært 875 700 kr, mot 884 900 kr for de store melkebrukene. Med hensyn til avskrivninger har samdriftene redusert noe sammenlignet med tilsvarende gruppe i 2012, fra 337 000 kr i fjor til 333 400 kr i år. De store melkebrukene har hatt en økning fra 277 600 kr for 2012 i fjor til 332 900 kr for 2013 i år.

Driftsoverskuddet fra jordbruket hos samdriftene ble 901 300 kr, mot 694 400 kr hos de store melkebrukene. Vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk ble 339 000 kr for samdriftene og 285 500 kr for de store melkebrukene.

Egenkapitalprosenten har vært 54 hos samdriftene og 37 hos de store melkebrukene.

Tabell 8.16 Samdrifter i melkeproduksjonen sammenlignet med store melkebruk

	Samdrifter 2013	Store melkebruk 2013
Antall bruk	31	60
Jordbruksareal, dekar	677	540
Herav leid areal, dekar	280	263
Eiendeler i jordbruket per 31.12., kr	6 697 400	7 358 400
Antall årskyr	45,4	45,4
Melk per årsku, kg	7 781	7 605
Kjøtt per årsku, kg	269	227
Omsatt melk, liter	324 071	314 648
Melkekvote, liter	341 380	329 182
Melkepris, kr per liter	4,78	4,76
Pris på kukjøtt, kr per kg	43,21	43,95
Pris på annet storfekjøtt, kr per kg	49,63	49,85
Arbeidsinnsats i alt (jordbruket), timer	4 893	4 417
Timer per årsku	108	97
Produksjonsinntekter, kr		
Melk	1 549 800	1 498 000
Kukjøtt	276 200	227 500
Annet storfekjøtt	381 100	312 100
Livdyr	51 500	57 600
Inntekter fra husdyrprodukter i alt	2 304 300	2 102 000
Inntekter fra planteprodukter i alt	68 800	46 800
Tilskudd	857 600	747 500
Andre inntekter	45 500	45 400
Bunnfradrag	-6 500	-3 400
Sum produksjonsinntekter	3 269 700	2 938 200
Variable kostnader, kr		
Så Korn, annet såfrø og planter	18 600	19 400
Handelsgjødsel og kalk	113 600	94 500
Kraftfôr	660 600	626 800
Annet fôr	87 900	69 300
Konserveringsmiddel	16 400	15 800
Kjøp av dyr	87 000	45 800
Andre variable kostnader	175 100	154 500
Sum variable kostnader	1 159 300	1 026 000
Faste kostnader, kr		
Leid arbeid	120 800	179 600
Drivstoff	67 900	61 900
Vedlikehold	232 200	210 800
Maskinleie, leasing, jord- og kvoteleie	211 800	233 800
Andre faste kostnader	242 200	198 800
Sum faste kostnader	875 700	884 900
Avskrivninger i alt, kr	333 400	332 900
Driftsoverskudd, kr	901 300	694 400
Familiens arbeidsfortjeneste, kr	702 500	484 400
Lønnsevne i alt, kr	823 300	664 100
Lønnsevne, kr per time	168,26	150,34
Familiens arbeidsfortjeneste per årsverk, kr	303 900	255 600
Vederlag til arbeid og egenkapital, kr	899 000	683 400
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk, kr	339 000	285 500
Egenkapitalprosent	54	37

8.4 Analyse av kombinerte produksjoner

Noen referansebruk kombinerer flere driftsgrener. Dette gjelder blant annet referansebrukene 5–7 som er svin kombinert med korn, egg kombinert med planteprodukter og poteter kombinert med korn. Ideelt sett hadde det vært ønskelig med driftsgrenanalyser av de kombinerte produksjonene slik at utslagene for hver produksjonsgren kunne studeres. Materialet gir ikke anledning til det, og spesielt på kostnadssiden er det krevende å splitte kostnader blant annet til leid arbeid, administrasjon, drivstoff, elektrisk kraft og alle kapitalkostnadene inklusive gjeld og renter på lånt kapital. Arbeidsforbruket er heller ikke fordelt på driftsgrener på det enkelte deltakerbruket. Fordeling av slike fellesposter krever stor grad av skjønn, som igjen øker usikkerheten i resultatene.

Budsjettnemnda har i år gjort en slags driftsgrenanalyse for referansebrukene 5–7, men understreker at fordelingsforutsetningene er usikre. For noen poster, blant annet arbeidsforbruk, er fordelingen til korn gjort med bakgrunn i resultater fra referansebruk 2 som er et kornbruk.

Driftsgrenresultatene for regnskapsåret 2013 for referansebruk 5–7 er vist i tabellene 8.17–8.19. I tabellene avviker de to nederste linjene litt fra tabellhodet. Arbeidsforbruket er angitt i årsverk (ikke i 1000 kr) og vederlaget per årsverk i prosent angir driftsgrenens vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk i prosent av resultatet for referansebruket samlet.

Tabell 8.17 Hovedposter fordelt på to driftsgrener på referansebruk 5 for regnskapsåret 2013. 1000 kr og prosent

	Svin		Korn	
	1000 kr	Prosent	1000 kr	Prosent
Sum inntekter før tilskudd	1 961	82	427	18
Tilskudd i alt	109	41	158	59
Inntekter i alt	2 070	78	586	22
Variable kostnader	1 298	91	133	9
Faste kostnader før avskrivninger	423	62	256	38
Kostnader i alt	1 844	78	513	22
Driftsoverskudd	226	76	73	24
Vederlag til arbeid og egenkapital	229	81	53	19
Arbeidsforbruk, årsverk	1,23	74	0,41	26
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	186	108	130	76

Tabell 8.18 Hovedposter fordelt på to driftsgrener på referansebruk 6 for regnskapsåret 2013. 1000 kr og prosent

	Svin		Korn	
	1000 kr	Prosent	1000 kr	Prosent
Sum inntekter før tilskudd	2 016	84	375	16
Tilskudd i alt	157	56	126	44
Inntekter i alt	2 173	81	500	19
Variable kostnader	1 248	93	96	7
Faste kostnader før avskrivninger	387	67	194	33
Kostnader i alt	1 823	82	407	18
Driftsoverskudd	350	79	93	21
Vederlag til arbeid og egenkapital	396	84	74	16
Arbeidsforbruk, årsverk	1,16	77	0,32	23
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	340	107	236	74

Referansebruket har litt ulike sideproduksjoner. Det er et par sauer og 3–4 storfe som her er regnet sammen med eggproduksjon. I planteproduksjonen inngår litt poteter og noe eng og beite.

Tabell 8.19 Hovedposter fordelt på to driftsgrener på referansebruk 7 for regnskapsåret 2013. 1000 kr og prosent

	Svin		Korn	
	1000 kr	Prosent	1000 kr	Prosent
Sum inntekter før tilskudd	1 258	70	531	30
Tilskudd i alt	76	33	155	67
Inntekter i alt	1 334	66	686	34
Variable kostnader	226	54	193	46
Faste kostnader før avskrivninger	520	67	253	33
Kostnader i alt	857	61	557	39
Driftsoverskudd	477	79	129	21
Vederlag til arbeid og egenkapital	559	83	116	17
Arbeidsforbruk, årsverk	1,34	75	0,43	25
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	416	109	270	71

Referansebruket har ingen husdyrinntekter. Poteter utgjør 56 prosent av planteproduksjonsinntektene, mens korn utgjør 28 prosent. Frukt, bær og grønnsaker utgjør 14 prosent av planteproduksjonsinntektene og grovførsalg utgjør 1 prosent. Arbeidsforbruket i kornproduksjonen vil med 1,9 timer per dekar (som for det litt mindre referansebruk 2) utgjøre 25 prosent av arbeidsforbruket. Arbeidsforbruket til grønnsaker, frukt og bær vil trolig ligne mest på arbeidsforbruket i potetproduksjonen. Arbeidsforbruket for de 202 dekarne til poteter og annet enn korn blir 12,2 timer per dekar.

For alle disse tre kombinerte referansebrukene er det den førstnevnte driftsgrenen (henholdsvis svin, egg og poteter) som dominerer ved at den bidrar med størstedelen av inntektene, kostnadene, driftsoverskuddet og størstedelen av arbeidsinnsatsen. I resultatmålet «Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk» vurderes resultatet ut

fra arbeidsinnsatsen og også her kommer hovedproduksjonen best ut og gir noe mer vederlag per innsatt time enn den andre driftsgrenen dominert av korn.

8.5 Sammenligning av resultatene i referansebrukssystemet med resultatene fra normaliserte regnskaper

I dette kapitlet er det foretatt en sammenligning av resultatene i referansebruksberegningene inkludert volumframregninger fra regnskapsåret 2013 med resultatene fra totalkalkylens normaliserte regnskaper. Resultatene fra referansebrukene er beregninger utført på bruksnivå på grunnlag av bruk over et visst økonomisk driftsomfang, mens totalkalkylens normaliserte regnskaper er et sektorregnskap med aggregerte tall for hele det norske jordbruket fordelt ut på totalt antall årsverk. På en del områder vil det derfor være ulike beregningsprinsipper som er lagt til grunn i de to systemene. Totalkalkylen vil i større grad fange opp strukturelle endringer i jordbruket og utvalget av referansebruk er ikke representativt for totaljordbruket.

Noen flere årsaker til ulik utvikling i vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk fra 2013 til 2014 og fra 2014 til 2015 mellom de to beregningssystemene, er forsøkt forklart nedenfor.

Til sammenligningen har en beregnet et grovt gjennomsnitt av vederlaget til arbeid og egenkapital på referansebrukene i 2013. Dette er gjort ved å ta resultatet fra de første 10 referansebrukene og vekte dem etter antall driftsgranskingsbruk som inngår og antall årsverk. Tabell 8.20 viser at inntektsnivået da er ca. 3 100 kr per årsverk lavere i referansebruksberegningene. I fjorårets beregninger var inntektsnivået ca. 19 400 kr per årsverk høyere i referansebruksberegningene enn i normaliserte regnskaper. En av årsakene til dette nivåskiftet er ulik periodisering av etterbetalinger i melkeprisen (jf. underkapittel 5.3).

For framregningsårene har en vist hvilket intervall utviklingen av vederlaget per årsverk varierer innenfor på enkeltbruksnivå (volumframregninger fra regnskapsåret 2013 inkludert).

Normaliserte regnskaper og beregnet referansebruksinntekt inkludert volumframregninger fra regnskapsåret 2013 viser følgende utvikling med hensyn til resultat og årlig endring i vederlaget til arbeid og egenkapital i kr per årsverk.

Tabell 8.20 Vederlag til arbeid og egenkapital i kr per årsverk^{1,2}

	Normaliserte regnskaper		Referansebruksberegningene inklusive volumframregninger	
	Kr/årsverk	Endring	Kr/årsverk	Intervall for endring
2013	258 900		255 800	
2014	281 200	+ 22 300		fra minus 36 200 til pluss 50 500
2015	305 900	+ 24 700		fra minus 228 000 til pluss 87 700

1) Jordbruksfradrag ved skatteliggingen er ikke regnet inn

2) Resultatene er før jordbruksoppgjøret 2015

Tabellen viser at inntektsutviklingen er noe forskjellig i de to beregningssystemene og at inntektsutviklingen dessuten varierer betydelig mellom ulike referansebruk.

Sammenlignet med utviklingen av et grovt gjennomsnitt av referansebrukene inkludert volumframregninger fra regnskapsåret 2013, men med samme vektning i framregningsårene, finner vi at referansebrukene har en gjennomsnittlig inntektsøkning per årsverk fra 2013 til 2014 og at det også er en økning i normaliserte regnskaper. Differansen i inntektsutviklingen mellom de to beregningssystemene er omtrent 1 500 kr mindre økning i normaliserte regnskaper. Fra 2014 til 2015 er det en gjennomsnittlig inntektsøkning både i referansebruksberegningene og i normaliserte regnskaper. Differansen i inntektsutviklingen er omtrent 3 000 kr mindre økning i normaliserte regnskaper. Ser en på nivået ligger altså referansebrukene 3 100 kr under normaliserte regnskaper i 2013 og om lag 1 400 kr over normaliserte regnskaper i 2015.

Noen forskjeller som kan bidra til å forklare litt nærmere både ulik utvikling og ulikt nivå, er:

- Framregning av melkepris avviker fra totalalkylen. Dette handler om ulik periodisering av etterbetalinger og er nærmere omtalt i underkapittel 5.3. Forskjellen fra 2013 til 2014 er 17 øre per liter melk større prisøkning i totalalkylen som tilsvarer 5 500 kr per årsverk. Forskjellen fra 2014 til 2015 er 26 øre per liter melk mindre prisøkning i totalalkylen som tilsvarer 8 800 kr per årsverk.
- Kapitalslitet bygger på prinsippet om historisk kost i driftsgranskingene og prisnivåjustering i normaliserte regnskaper. Dette gir lavere kapitalslit i driftsgranskingene (og referansebrukene) enn i normaliserte regnskaper.
- Forskjell i utviklingen i nominell rente og realrente. «Effekt av finansiering» (prisstigningsgevinst på den lånte delen av kapitalen) reduserer realrentekostnaden i normaliserte regnskaper. I årets beregning gir dette fra 2013 til 2014 et positivt bidrag til utviklingen på 3 500 kr per årsverk i normaliserte regnskaper. I referansebruksberegningene beregnes kapitalslitet etter historiske investeringskostnader slik at det ikke blir noen prisstigningsgevinst.
- Produktivitetsendring/volumendring er regnet på ulik måte i de to beregningssystemene. I normaliserte regnskaper betyr nedgangen i samlet antall årsverk i jordbruket en økning i vederlaget på om lag 6 000 kr per årsverk fra 2013 til 2014 og om lag 7 000 kr per årsverk fra 2014 til 2015. Gjennomsnittlig volumframregning på referansebrukene viser en økning på om lag 7 200 kr fra 2013 til 2014 og om lag 8 300 kr fra 2014 til 2015. (Volumframregningene på referansebrukene er beskrevet i kapittel 4.) Totalalkylen fanger umiddelbart opp strukturelle endringer i jordbruket slik som nedgang i arbeidsforbruk, mens måten volumframregningene gjøres på referansebrukene gjør at skift i utviklingstrender først blir fanget opp etter flere år.
- Alle jordbrukets produksjoner inngår i totalalkylens normaliserte regnskaper, men en del av disse inngår ikke i referansebrukene. Dette er blant annet pelsdyr, grønnsaker og blomster. Disse produksjonene kan ha et annet nivå og en annen utvikling for vederlag til arbeid og egenkapital enn øvrige produksjoner.
- I referansebrukene føres kostnader og eventuelt inntekter ved jordleie slik de fremgår av driftsregnskapet for enkeltbruk. I normaliserte regnskaper anses all jord å tilhøre sektoren.

- Normaliserte regnskaper har med poster som ikke inngår i referansebrukene. Tidligpensjonsordning er en slik post som bidrar til et høyere nivå i normaliserte regnskaper med til sammen omtrent 1 800 kr per årsverk i 2013.
- Beregningssystemene har forskjellig prinsipp for føring av tilskudd. I referansebruksberegningene framregnes tilskudd med vedtatte satser, mens i normaliserte regnskaper er det bevilgningene (budsjettet beløp) som regnes inn for budsjettåret 2015.

Budsjettnemnda for jordbruket

Oslo 16.06.2015

Knut Børve

Berit Irene Bergset
Anne Snellingen Bye (vara)
Olaf Godli
Steinar Helgen
Anders Huus

Kaja Killingland
Siril Kvam
Ole Rognstad
Per Arne Skjeflo
Elin Marie Haga Stabbetorp

Viil Søyland
Gaute Voigt-Hanssen (vara)
Per Aas

Oddmund Hjukse